

40 let

Sožitje

**Društvo za pomoč osebam z motnjami
v duševnem razvoju Škofja Loka**

Izdajatelj:

SOŽITJE, društvo za pomoč osebam z motnjami v duševnem razvoju,

Kapucinski trg 13, p. p. 41, 4220 Škofja Loka

Tel.: 04/51 27 200

Faks: 04/51 27 201

E-mail: info@drustvo.sozitje-skofjaloka.si

Spletna stran: www.sozitje-skofjaloka.si

Glavna urednica:

Janja Bogataj

Uredniški odbor:

Stane Kuhar, Suzana Kušar, Anka De Batista, Mira Primožič, Janja Bogataj

Lektoriranje:

Danijela Cigale

Oblikovanje in prelom:

Franci Bogataj, Freising d.o.o., Škofja Loka

Tisk:

Schwarz d.o.o., Ljubljana

Natiskano 600 izvodov.

KAZALO

Zahvala župana Igorja Drakslerja	stran 5
Škofjeloškemu Sožitju ob prehodu v peto desetletje	stran 6
Ob 40-letnici društva Sožitje	stran 8
Sodelovanje Vrtca Škofja Loka in društva Sožitje Škofja Loka	stran 10
Varstveno delovni center Kranj	stran 12
Zgodovina društva	stran 14
Sožitje praznuje 40 let	stran 15
Poročilo društva Sožitje za mandat 2004-2008	stran 18
Naši prevozi oseb z motnjami v duševnem razvoju	stran 21
Program društva Sožitje za leto 2008	stran 23
Poročilo o delu skupine "Mlade družine z OMDR v društvih"	stran 25
Intervju s Štefko Križnar, dr. med.	stran 28
Spomini	stran 33
Intervju s Filipom Mohoričem	stran 36
Naša Jelka	stran 39
Življenje s Sandro	stran 40
Ponosen sem na svojo sestro Stanko	stran 43
Otroci s posebnimi potrebami in njihova vključitev v vrtec	stran 44
Otroci - moji učitelji	stran 48
Zapisali so	stran 49
Ob glasbi se zbirajo dobri ljudje	stran 52
Pesmi	stran 53
Priznanja ob 40-letnici ustanovitve društva	stran 54
Novi organi društva za mandat 2008-2012	stran 55
Sponzorji v letu 2007	stran 56

»Najlepše diši kruh, najboljša začimba je sol, najlepša ljubezen je otrok.«
pregovor

Dragi otroci,
skrbeli bomo za vas in vas varovali - dokler nas boste potrebovali.
Vaš nasmeh poplača vse naše skrbi.

Vaši vdani starši in skrbniki

Spoštovani!

V letu 2008 se bo dopolnilo 40. leto organiziranega delovanja humanitarnega društva Sožitje, katera temeljna skrb je pomoč osebam z motnjo v duševnem razvoju ter njihovim družinam. Ob tej obletnici je priložnost, da se vam v imenu občine zahvalim za opravljeno delo, za zavzetost in tudi za človeško toplino, ki jo razdajate drugim. Vaše udejstvovanje spodbuja in razvija mnoge človeške potenciale, izboljšuje kakovost življenja, spodbuja socialno odgovornost in razvija sožitje med posamezniki, družinami in skupnostmi. Vsaka prizadeta oseba potrebuje pomoč staršev in prijateljev tako pri telesni kot tudi v duhovni rasti. Z medsebojnim druženjem pomagata prizadetim odkrivati njihove sposobnosti, njihovim najbližjim pa radosti, ki jih nudi življenje. Ljudje z motnjami v duševnem razvoju so drugim ljudem bolj podobni, kot pa se od njih razlikujejo. Imajo želje, prijatelje, interese in težave. V predšolskem obdobju jih večina hodi v vrtec, pozneje v šolo in po dokončanem šolanju se zaposlijo. Njihove potrebe vzgoje, izobraževanja in dela so drugačne, posebne. Zato tudi sodijo v skupino oseb s posebnimi potrebami.

Leta 1968 so si ob ustanovitvi člani društva Sožitje zadali predvsem dve nalogi: pomagati starejšim in strokovnim delavcem pri skrbi za prizadete osebe, jih poiskati in pomagati, da se enakopravno vključujejo v šolo, delo in življenje. Kako pomembno in uspešno je vaše delo, lahko potrdi tudi zlati grb občine Škofja Loka, ki ste ga prejeli leta 1998.

Pridružujem se vašemu poslanstvu, da bi otrokom in odraslim duševno prizadetim osebam zagotovili kakovostno življenje, ki temelji na enakopravnosti in neodvisnosti. Pridružujem se vam v vaši veri v delovanje in v ustvarjalno moč in priložnosti za zagotavljanje enakih možnosti za osebe in njihove družine kot jih imajo drugi ljudje.

S svojim delovanjem spreminjate duhovno ozračje skupnosti, saj presega politične, etnične, socialne pregrade in s tem vse zamejujoče in zmotne predsodke o drugačnih.

Hvala vam.

Igor Draksler, župan Občine Škofja Loka

Škofjeloškemu Sožitju ob prehodu v peto desetletje

Dragi prijatelji!

Najprej iskrene čestitke ob vašem jubileju!

Leta tako hitro tečejo, da se mi dozdeva, kakor bi pred nekaj tedni pisal o vašem zadnjem praznovanju, v resnici pa je minilo od takrat že pet let. Takrat sem zapisal, da se vam iskreno zahvaljujemo za vaše predano društveno delo tudi zato, ker ste z njim tkali mrežo naše skupne slovenske oskrbe za osebe z motnjami v duševnem razvoju in njihove družine. Pisal sem tudi o društvih Sožitje, ki so posebna društva. Tudi danes mislim tako oziroma sem v to še bolj prepričan. To stališče vsak dan znova potrjujejo aktivnosti in tudi rezultati, ki jih dosegamo tako v lokalnih društvih Sožitje kakor tudi na nacionalni ravni v naši skupni Zvezi.

Društva so ljudje. Od njih je odvisno, kako zavzeto izvajamo načrte in kako dosegamo cilje. Škofjeloško Sožitje v vsej svoji programski širini vedno znova dokazuje, da želi delovati na svojem razgibanem teritoriju, tam kjer ljudje z motnjami v duševnem razvoju in njihove družine živijo. Zato ni lahko na kratko povzeti vseh dejavnosti in aktivnosti, ki jih je društvo izvajalo v preteklih štiridesetih letih, saj so se le-te spreminjale, dopolnjevale in bogatile. Če je bil nekoč cilj urejeno šolanje, vključno s predšolskim varstvom, je bil kasneje cilj varstveno delovni center, še vedno pa se trudite, da bi dosegli naslednjega, in sicer da bi končno tudi v vašem koncu dobili za odrasle osebe z motnjami v duševnem razvoju ustrezno celodnevno varstvo, ki bi postal njihov drugi dom. Prepričan sem, da vam bo tokrat resnično uspelo tudi to

dejanje, saj je že kar preveč let minilo, odkar je bilo s strani vašega društva vloženih veliko naporov, zaradi volje drugih pa se je ta cilj vedno znova odmikal.

V naših društvih delujemo povsem na prostovoljni osnovi, zato je včasih zelo težko najti tudi iz vrst članov pripravljene sodelavce, ki bi znali in zmogli pomagati pri posameznih dejavnostih. V eni izmed takih dejavnosti ste v škofjeloškem Sožitju edinstveni tudi v slovenskem prostoru. V mislih imam vaš sistem organiziranih dnevniških prevozov, ki jih izvajate za naše mlajše in starejše prijatelje in prijateljice, ki jih potrebujejo, da pridejo v svojo šolo ali varstveno delovni center. Področje, ki ga s svojo dejavnostjo pokriva vaše društvo ni majhno, še bolj pa je razgibano, saj tako Poljanska kot Selška dolina s svojim zaledjem nista med najbolj enostavnimi teritoriji. Pa vendar vam uspeva v zadovoljstvo uporabnikov in njihovih družin, saj bi drugače že zdavnaj vrgli puško v koruzo.

In če sem dejal, da so društva ljudje, potem to toliko bolj velja za posameznike, ki ste jim v društvu zaupali odgovornost, da vas vodijo. Če ne bi bilo volje in včasih tudi pozitivne trme, potem Filipu in vsem njegovim sodelavcem ne bi uspelo društva voditi tako, kot je bilo to v preteklih štiridesetih letih. Pa ne samo njim. V društvu je sodelovalo tudi še mnogo drugih, ki so vsak ob svojem času prispevali k društvenemu delovanju. Zato tudi njim ob tej priložnosti iskrena zahvala in izraz spoštovanja!

Skrb za osebe z motnjami v duševnem razvoju in njihove družine ni enkratna zgodba, ki bi se lahko končala takrat, ko nekaj dosežemo.

Nove razmere, novi pogoji, nove potrebe vedno znova postavljajo pred nas nove izzive. Danes ne govorimo več samo o elementarni skrbi za osebe z motnjami v duševnem razvoju, temveč se v veliki meri tudi posvečamo kakovosti njihovega življenja. Daleč od tega, da bi bili z doseženim zadovoljni, saj nas država in širša družbena skupnost vedno znova silijo v to, da moramo predstavljati civilno družbo, tudi v njeni vlogi skupine za pritiske. Ampak tako je in videti je, da bo še dolgo časa tako.

Zato moramo spoštovati vse dosedanje dosežke, čeprav se zdijo komu le majhen korak. Vendar pa ti koraki tvorijo skupaj že dokaj uhojeno pot, ki pa bi jo vsi skupaj radi še razširili in sedanjim in bodočim generacijam staršev otrok s posebnimi potrebami in seveda njim samim olajšali življenje.

Ob prehodu škofjeloškega Sožitja v zrela leta, ko se v daljavi že svetlika »abraham«, pa samo še to. Ko se pripravljate na praznovanje svojega društvenega jubileja, ste tudi pred novo prelomnico. Kako naprej? V bistvu je odgovor zelo preprost. V združevanju interesov, v svojih potrebah in željah, pa tudi sanjah nadaljujte delo, tako kot ste to počeli v minulih štirih desetletjih. Seveda je zaželeno, da to počnete tako, da bodo vaši člani zadovoljni. Zaradi njih in njihovih otrok smo in bomo tukaj.

Vsem vam, članom škofjeloškega Sožitja, društvenim aktivistom in somišljenikom želim tudi v petem desetletju obilo uspeha in dobrih rezultatov!

Tomaž Jereb, direktor Zveze Sožitje

Ob 40-letnici društva Sožitje

Društvo Sožitje in osnovna šola Jela Janežiča sta povezani v skrbi za otroke s posebnimi potrebami, vsak sicer na svojem področju, a pogosto so cilji, ki si jih zastavlja eden ali drugi, pravzaprav enaki. Težko si zamišljamo svoj življenjski vsakdan v občinah Škofja Loka, Gorenja vas – Poljane, Železniki, Žiri, pa tudi Medvode, Kranj in Vodice brez prisotnosti belega kombija z oranžnim napisom Sožitje. Takrat vemo, da nekdo skrbno vozi otroke, mladostnike in odrasle s posebnimi potrebami po njihovih dnevniht poteh, mogoče prav v šolo ali domov. Izvajanje šolskih prevozov je področje, kjer se dejavnost društva in šole vsakodnevno prepletata. Vodstvo in vozniki društva vsako leto v največji možni meri upoštevajo potrebe šolskega programa in oblikujejo zahteven vozni red. Zaradi dnevnega srečevanja in reševanja različnih sprotnih zagat in zagatic, pa so se med zaposlenimi stkale tesnejše vezi. Tudi za druge potrebe šole društvo Sožitje opravi več daljših voženj letno. Prav tako so

vedno na razpolago za krajše vožnje, ki se jih največkrat poslužujemo, kadar vozimo manjše število učencev, saj vožnje opravljajo za ugodno ceno.

Drugo večje področje skupnega delovanja društva in šole je izvajanje programa specialne olimpijade. Enkrat letno kot ena ekipa sodelujemo na specialni olimpijadi v atletiki na regijskem nivoju, v preteklem desetletju smo poleg atletike skupaj organizirali tudi druge vrste specialne olimpijade, npr. državni plavalni miting in mednarodno smučanje. Društvo Sožitje naše učence rado odpelje na nadaljnja tekmovanja, če se na njih uvrstijo, seveda v dogovoru in s sodelovanjem staršev. Sodelovanje se nadaljuje tudi na drugih športnih področjih. Društvo že sedem let v tretjinskem deležu sofinancira plavanje za učence posebnega programa, ki je del nadstandardnega programa šole. Naši učenci se učijo plavati v bazenu »čez cesto«, ob domu za starejše in slabovidne. V tej pom-

ladi se skupaj veselimo nove telovadnice pri šoli.

Društvo je bilo velik pobudnik počitniškega varstva za učence posebnega programa, kateri zaradi različnih vzrokov nimajo možnosti preživljanja prostih dni doma. Osemurno varstvo, ki poteka en mesec v času poletnih počitnic in je del nadstandarnega programa šole, bo letošnje poletje potekalo osmič. Društvo Sožitje izvaja prevoze, se vključuje v varstvo, na razpolago ponudi kombi, da si učenci in zaposleni z izletom polepšajo in skrajšajo dolge vroče urice poletja.

Več let že spremljamo in podpiramo prizadevanje Sožitja za ustanovitev bivalne skupnosti za odrasle osebe s posebnimi potrebami in za katero se predvideva, da bo imela svoj sedež prav tako »čez cesto« v prostorih bivše sred-

nje šole za slepe in slabovidne. Potreba po takšni ustanovi v tem okolju je prisotna in aktualna tudi za šolo. Dejstvo je, da se osnovnošolsko izobraževanje zaključi, učenci pa se ne morejo nikamor vključiti. Najslabša možnost je, da ostanejo doma, čemur se želimo izogniti. V prihodnosti bomo morali poiskati možnosti za vse odrasle, ki bodo takšno obliko varstva potrebovali.

Šola sodeluje v društvu kot član upravnega odbora in podpira vse njegove dejavnosti. Ob jubilejni 40-letnici Filipu Mohoriču, predsedniku društva, nosilcem posameznih dejavnosti ter vsem članom čestitamo in izrekamo veliko priznanje za razvoj dejavnosti, za njihovo požrtvalno in prostovoljno delo v društvu Sožitje.

**mag. Marjeta Šmid, ravnateljica
OŠ Jela Janežiča**

Sodelovanje Vrtca Škofja Loka in društva Sožitje Škofja Loka

Vrtec Škofja Loka in društvo Sožitje Škofja Loka sta kot brat in sestra. Eden se je rodil prej, drugi je luč sveta ugledal kasneje. Zaradi želje in potrebe po varnosti, po sožitju in strokovni pomoči. Tako vrtec in društvo že mnoga leta ubrano stopata po isti poti, v smislu pomoči staršem, katerim so se rodili otroci z motnjo v razvoju.

Prav na pobudo društva Sožitje je bil odprt razvojni oddelek Vrtca Škofja Loka za otroke s posebnimi potrebami. Vsa leta smo skrbno bdeli nad tem, da so se otroci pri nas imeli lepo in se počutili sprejete. V okviru dnevnega programa otrokom nudimo strokovno obravnavo, ki je načrtovana individualno, za vsakega otroka posebej. Ob različnih priložnostih pa otroke vključujemo tudi v redne dejavnosti vrtca, pri tem pa ne pozabljamo, da je igra najboljša metoda učenja, saj preko nje lahko razvijejo naj-

več spretnosti in sposobnosti. Trudimo se uspešno sodelovati tudi s starši, saj so nam vedno dragocen vir informacij pri delu z otrokom. Velikokrat ta naš odnos postane prijateljski, pa vendar še vedno dovolj profesionalen, da lahko uresničujemo zastavljene cilje.

Društvo Sožitje v tem letu praznuje jubilej. Vrtec Škofja Loka tudi, zato je še toliko lepše, če se takšno praznovanje dveh inštitucij, ki delujeta predvsem v dobro šibkejših, zlijeta v eno. V preteklosti smo že večkrat sodelovali na različnih področjih in verjamem, da se bo naša uspešna pot nadaljevala tudi v prihodnje. Vrtec Škofja Loka pomembno sodeluje tudi v organih društva, saj imamo že vrsto let svojega predstavnika v izvršnem odboru društva. Naše sodelovanje se krepi tudi v obliki dnevnih srečanj s šoferji in spremljevalci, ki dovažajo otroke iz različnih okolij v naš razvojni oddelek, saj

vanj vključujemo otroke iz bližnje in daljne okolice. Želimo si, da bi v Vrtcu Škofja Loka še naprej ohranili razvojni oddelek, za otroke s posebnimi potrebami in da bi bilo tudi v bodoče tako lepo poskrbljeno za prevoze otrok iz bolj oddaljenih področij. Želimo si tudi, da bi se potrebe po vključitvi otroka v razvojni vrtec evidentirale takoj po otrokovem rojstvu, saj pri našem strokovnem delu opazamo, da je za otrokov nadaljnji razvoj izrednega pomena zgodnja obravnava in takojšnja vključitev otroka v proces obravnave. Le-tako lahko pričakujemo optimalen otrokov razvoj. Iz prakse poznamo več primerov staršev, ki so svojega otroka že zelo zgodaj vključili v naš razvojni oddelek in ga potem vpisali v šolo s prilagojenim izvajanjem ali celo v redni program osnovne šole. Zavedamo se, da je vsak takšen korak za star-

še težak in zahteven, je pa potreben in pomemben.

Razvojni oddelek v našem vrtcu je vrednota, ki jo bomo čuvali in ohranili, dokler bodo tako narokovale potrebe. Vzporedno s tem pa bomo bogatili naše skupne poti z društvom Sožitje Škofja Loka, saj želimo tudi v prihodnje nadaljevati uspešno pot, ki smo jo začrtali v preteklosti.

Društvu Sožitje iskreno čestitamo za 40 let uspešnega dela ter se mu v imenu otrok in staršev zahvaljujemo za plemenito poslanstvo.

Janja Bogataj,
ravnateljica Vrtca Škofja Loka

Varstveno delovni center Kranj

Varstveno delovni center Kranj (v nadaljevanju VDC) je javni socialnovarstveni zavod, katerega ustanoviteljica je Republika Slovenija. VDC izvaja storitve vodenja, varstva in zaposlitve pod posebnimi pogoji za upravičence – varovance, odrasle osebe z motnjo v duševnem in telesnem razvoju. Za vključitev vsakega upravičenca mora VDC pridobiti soglasje ministrstva za delo, družino in socialne zadeve. Storitve vodenja, varstva in zaposlitve pod posebnimi pogoji je organizirana v skladu s Pravilnikom o standardih in normativih socialnovarstvenih storitev, poteka pa v skladu s Hišnim redom VDC ter v skladu z Dogovorom, sklenjenim med VDC in uporabnikom.

Storitev je oblika varstva, s katero se invalidnim osebam daje možnost aktivnega vključevanja v družbeno življenje in delovno okolje ter opravljanje koristnega, vendar njihovim zmožnostim primernega dela. Vključenost v storitev VDC ni pravica, kar pomeni, da ni nujno, da jo upravičenec dobi.

V VDC se iz tega razloga dnevno srečujemo z velikimi stiskami in težavami upravičencev in

njihovih zakonitih zastopnikov, staršev oziroma skrbnikov, kateri so na seznamu čakajočih za sprejem v VDC. Želje in potrebe po vključitvi namreč močno presegajo razpoložljiva mesta v VDC in trenutno na vključitev čaka skupno 27 upravičencev. Reševanje problematike presega pristojnosti, pooblastila ter kompetence VDC, zato s problematiko ves čas seznanjamo ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve.

Nacionalni program socialnega varstva predvideva 36-odstotno vključenost oseb, ki so po Zakonu o družbenem varstvu odraslih oseb z motnjo v duševnem in telesnem razvoju pridobile status, nadomestilo za invalidnost ter možnost vključitve v VDC. Predviden odstotek vključenosti je dosežen in presežen, žal pa ne pokriva vseh želja in potreb.

VDC Kranj že osmo leto deluje kot samostojni zavod, v svoji sestavi ima poleg enote Kranj organizacijski enoti še v Škofji Loki in Trziču. Na vseh lokacijah je tako vključenih 112 varovancev.

Z začetkom letošnjega leta je v sestavi VDC Kranj pričela z izvajanjem storitve še nova enota Mavrica v Kranju. Enota izvaja storitev za odrasle osebe s težjo in težko motnjo v duševnem in telesnem razvoju. Te osebe so po Spremembah pravilnika o standardih in normativih socialnovarstvenih storitev (Ur. list RS, št. 125/2004) prav tako upravičenci do storitve vodenja, varstva in zaposlitve pod posebnimi pogoji. V tej enoti smo zagotovili nujno potrebne ustrezne vsebinsko definirane programe, ustrezne prostorske, tehnične in kadrovske pogoje, ki že v zasnovi upoštevajo najtežjo prizadetost varovancev.

Oddelek, ki bo izvajal storitev za osebe z najtežjimi motnjami v duševnem in telesnem razvoju, se načrtuje in težko pričakuje tudi v enoti Škofja Loka.

Vlada RS je v letu 2007 s sklepom prenesla pravico upravljanja poslovne stavbe (bivša šola CSS) na VDC Kranj. V stavbo so se varovanci in zaposleni enote Škofja Loka v letu 2007, ko so bila končana adaptacijska dela, že preselili z gradu. Veselje in sreča tako varovancev kot tudi zaposlenih je bila neizmerna, saj so se izpolnile dolgoletne želje po pridobitvi ustreznih, prijaznih in svetlih prostorov. Novi prostori resnično predstavljajo take pogoje, v katerih je možno storitev za odrasle osebe z motnjo v duševnem in telesnem razvoju kakovostno izvajati. V tem trenutku, ko so novo stavbo v vseh ozirih že osvojili, težko pričakujejo nadaljevanje predvidenih del na stavbi. Do končne podobe stavbe, v kateri bo VDC izvajal dnevno varstvo in bo zaživela bivalna skupnost, je namreč potrebno stavbo še dokončno adaptirati. Ministrstvo za delo, družino

in socialne zadeve, ki v celoti financira in vodi investicijo, nam je zagotovilo, da se bo maja 2008 pristopilo k nadaljevanju gradbenih in adaptacijskih del, ki bodo predvidoma končana konec leta 2008.

V Škofji Loki vsi težko pričakujemo zaključek projekta in bivalno skupnost. Pri uresničevanju načrtovanega potekajo prizadevanja na vseh ravneh, tudi občine Škofja Loka in društva Sožitja, katerega člani bodo pričakovano v največji meri uporabniki nove dejavnosti.

Bivalna skupnost bo pomenila novo kakovost življenja tako odraslih oseb z motnjo v duševnem in telesnem razvoju kot tudi njihovih zakonitih zastopnikov - staršev oziroma skrbnikov. Odrasle osebe z motnjo v duševnem in telesnem razvoju v bivalni skupnosti kot organizirani obliki in ob ustrezni stopnji podpore zaposlenih lahko živijo kakovostno, »polno in zlasti lastno, odraslo, samostojno« življenje. Starši oz. zakoniti zastopniki pa lahko svojega otroka v dorasli dobi »spustijo od doma«.

Preko predvidenih dejavnosti bomo v VDC Škofja Loka uresničevali svoje temeljno poslanstvo - visokokakovostno izvajanje socialnovarstvene storitve. Ta temelji na načelih, ki zagotavljajo človekovo dostojanstvo, solidarnost, socialno pravičnost ter razvijajo in spodbujajo individualnost posameznega varovanca in stanovalca kot aktivnega udeleženca v procesu izvajanja storitve. Kot javni zavod pa bomo izvajali temeljno usmeritev socialne države, v kateri so možnosti posameznikov izenačene, sleherni posameznik pa je pomemben član družbe.

Mirjana Česen, direktorica VDC Kranj

Zgodovina društva

- 1968:** Ustanovitev društva
- 1971:** Ustanovitev oddelka za delovno usposabljanje v šoli s prilagojenim programom (OVI)
- 1976:** Ustanovitev razvojnega vrtca
- 1979:** Ustanovitev delavnice s posebnimi pogoji v Škofji Loki in prvo letovanje na morju, v Pineti
- 1982:** Pridobitev najetih prostorov za delovne družta
- 1986:** Prvi izobraževalni vikend seminar na Jezerskem
- 1987:** Vsi zmerno, težje in težko prizadeti v Sloveniji dobili nadomestek za invalidnost v znesku 35 % osnovne slovenske plače
- 1989:** Izdali prvo glasilo društva
- 1991:** Začetek lastnih prevozov duševno prizadetih oseb
- 1992:** Ustanovitev varstvenega oddelka za težje prizadete
- 1993:** Vključitev društva v specialno olimpijado Slovenije
- 1994:** Začetek idejnega projekta domskega varstva za bivalno skupnost
- 1997:** Odkup prvega in nakup lastnega vozila za prevoze oseb
- 1998:** Otvoritev prizidka k osnovni šoli Jela Janežiča za potrebe vzgoje in izobraževanja (OVI)
Proslava 30-letnice društva
- 2000:** Ustanovitev invalidskega podjetja Želva v Škofji Loki za zaposlovanje oseb z lažjo motnjo v duševnem razvoju
Posneti so bili trije filmi RTV Slovenija na temo Drugačni
- 2001:** Pridobitev lastnih prostorov za delovne družta
- 2002:** Izdelani so bili idejni načrti za novogradnjo bivalne skupnosti za 24 oseb v Stari Loki
- 2003:** Počastitev 35-letnice društva Sožitje Škofja Loka
Nakup novega kombija
Začetek delovanja kluba staršev
- 2004:** Izvedba evroazijskih smučarskih tekem na Starem vrhu
- 2005:** Nakup novega kombija
- 2006:** Pridobitev šole za slepe v Stari Loki za varstveno delovni center
- 2007:** Adaptacija prostorov in vselitev delavnice VDC-ja
Nakup novega kombija
- 2008:** Praznovanje 40-letnice društva Sožitje Škofja Loka
Nakup kombija
Predvidena adaptacija šole in vselitev bivalne skupnosti ter oddelka za dnevno varstvo težko prizadetih oseb

SOŽITJE, društvo za pomoč osebam z motnjami v duševnem razvoju, praznuje 40 let

Filip Mohorič

Škofja Loka se ponaša z lepim nazivom - »Loka, prijazno mesto do drugačnih«. In s temi ljudmi, drugačnimi, se trudi društvo Sožitje.

6. junija 1968 je bil pomemben dan za naše društvo. Na ta dan je 10 ustanovnih članic in članov ustanovilo društvo za pomoč duševno prizadetim Škofja Loka.

Ustanovni člani:

Julija Bernik, ravnateljica šole s prilagojenim programom

Ludvik Bernik, socialni delavec

Vlado Rozman, učitelj

Janez Kos, socialni delavec

Marinka Mislej, mati

Alojz Rajgelj, oče

Marica Peternelj, učiteljica

Ciril Jelovšek, občinski uslužbenec

Marija Štefe, uslužbenka

Nada Rebolj, socialna delavka

Na tem mestu jim gre zahvala, da so to storili.

V ustanovni listini so podani sledeči cilji delovanja društva:

- a) poiskati osebe z duševnimi motnjami, tako otroke kot tudi odrasle;
- b) pomagati staršem in strokovnim delavcem v skrbi za te osebe, da se enakopravno vključujejo v izobraževanje, delo in življenje;
- c) prizadevanje in uveljavljanje enakih pravic v vseh življenjskih obdobjih;
- d) osveščanje in izobraževanje staršev, družinskih članov, predvsem pa okolja;
- e) izvajanje konkretnih storitev, pri čemer upoštevamo njihovo drugačnost in pravice.

Tem in še drugim ciljem je društvo sledilo skozi štiri desetletja in prepričan sem, da jim bo tudi v prihodnje.

Današnja vloga društva je drugačna, saj smo del civilne družbe in delo je projektno. Naloge so zato lahko zelo konkretne, opravljam pa tudi javno potrebno družbeno delo. V Škofji Loki izvajamo prevoze za te osebe, nekatera društva so ustanovila VDC-je, bivalne skupnosti itd.

Delujemo na medobčinski ravni občin Gorenja vas – Poljane, Železniki, Žiri, Medvod in Škofje Loke. Smo eno od 51 društev Zveze Sožitje Slovenije. Imamo 250 članov, od tega 111 oseb

z motnjami v duševnem razvoju. Člani so starši, skrbniki, skrbnice, strokovni delavci, donatorji in simpatizerji društva.

Za delovanje nas finančno podpirajo občine, Zveza Sožitje, donatorji, sponzorji. Večji del sredstev pa dobimo z dejavnostjo prevozov oseb z motnjami v duševnem razvoju.

Mislim, da je prav, da zelo na kratko predstavim dogodke, ki smo jih bili še posebno veseli in so predstavljali izboljšanje življenja naših članov v obdobju štirih desetletij.

1968: Ustanovitev društva

1971: Ustanovitev oddelka za delovno usposabljanje v šoli s prilagojenim programom (OVI)

1976: Ustanovitev razvojnega vrtca

1979: Ustanovitev delavnice s posebnimi pogoji v Škofji Loki in prvo letovanje na morju, v Pineti

1982: Pridobitev najetih prostorov za delovne družstva

1986: Prvi izobraževalni vikend seminar na Jezerskem

1987: Vsi zmerno, težje in težko prizadeti v Sloveniji dobili nadomestek za invalidnost v znesku 35 % osnovne slovenske plače

1989: Izdali prvo glasilo društva

1991: Začetek lastnih prevozov duševno prizadetih oseb

1992: Ustanovitev varstvenega oddelka za težje prizadete

1993: Vključitev društva v specialno olimpijado Slovenije

1994: Začetek idejnega projekta domskega varstva za bivalno skupnost

1997: Odkup prvega in nakup lastnega vozila za prevoze oseb

1998: Otvoritev prizidka k osnovni šoli Jela Janežiča za potrebe vzgoje in izobraževanja (OVI)
Proslava 30-letnice društva

2000: Ustanovitev invalidskega podjetja Želva v Škofji Loki za zaposlovanje oseb z lažjo motnjo v duševnem razvoju
Posneti so bili trije filmi RTV Slovenija na temo Drugačni in film Mati, ki predstavljajo življenje oseb z motnjami v duševnem razvoju od rojstva do starosti danes

2001: Pridobitev lastnih prostorov za delovne družstva

2002: Izdelani so bili idejni načrti za novogradnjo bivalne skupnosti za 24 oseb v Stari Loki

2003: Počastitev 35-letnice društva Sožitje Škofja Loka v skupni organizaciji z radiem SORA
Nakup novega kombija
Začetek delovanja kluba staršev

2004: Izvedba evroazijskih smučarskih tekem na Starem vrhu

2005: Nakup novega kombija

2006: Pridobitev šole za slepe v Stari Loki za varstveno delovni center

2007: Adaptacija prostorov in vselitev delavnice VDC-ja
Nakup novega kombija

2008: Praznovanje 40-letnice društva Sožitje Škofja Loka
Nakup kombija
Predvidena nadaljnja adaptacija šole in vselitev bivalne skupnosti ter oddelka za dnevno varstvo težko prizadetih oseb

Vsi dosedanja predsedniki društva so bili:

1. Ciril Jelovšek, od 1968 do 1972
2. Nevenka Benedičič, od 1972 do 1976
3. Dr. Miha Gril in Antonija Habjan Križaj, od 1976 do 1980
4. Marija Božič, od 1980 do 1988
5. Filip Mohorič, od 1988 do 1992
6. Venčeslav Ambrožič, od 1992 do 1995
7. Filip Mohorič, od 1995 do 2008

Iz kratke predstavitve je razvidno, da je društvo skupaj s strokovnimi delavci, z institucijami, Zvezo Sožitje in s politiko sledilo skrbi za te osebe, ki imajo to smolo, da se v večini primerov za te pravice izpostavljajo in trudijo predvsem zdravi starši in skrbniki.

Ob zaključku se zahvaljujem vsem ustanoviteljem društva, dosedanjim predsednicam in predsednikom, staršem, skrbnicam in skrbnikom, strokovnim delavcem, voznikom in voznicam, prostovoljcem in aktivistom odborov, ki ste delovali v 40 letih in nekateri to delate še

danes.

Zahvaljujem se vam za vaše nesebično delo in pogum pri premagovanju družbenih ovir pri ustvarjanju boljšega jutrišnjega dne našim otrokom, mladostnikom in odraslim osebam z motnjami v duševnem razvoju, kakor tudi njihovim staršem, skrbnicam in skrbnikom.

Veliko nam je pomagala tudi Zveza Sožitje Slovenije na čelu s predsedniki Ivom Škofom, dr. Alenko Šelih, dr. Katjo Vadnal, operativno pa velika zahvala velja direktorju Tomažu Jerebu.

Iskrena hvala za sodelovanje Osnovni šoli Jela Janežiča, VDC Kranj, enoti Škofja Loka, Centru za socialno delo Škofja Loka, Zdravstvenemu domu Škofja Loka, Radiu Sora, Gorenjskemu glasu, Freising d.o.o., Zavodu za zaposlovanje Kranj in Škofja Loka, Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve RS, vsem občinam, Gasilskemu društvu Stara Loka, prostovoljcem in prostovoljkam ter prijateljem društva.

Med častne člane štejemo tudi VAS, ki imate posluh, odprto srce in dlani pri pomoči medobčinskemu društvu SOŽITJE Škofja Loka. Brez vas bi bila pot daljša in težja.

Hvala vam!

Filip Mohorič, predsednik IO

Poročilo društva Sožitje Škofja Loka za mandat 2004-2008

V preteklem štiriletnem obdobju je društvo delovalo za člane iz občin Gorenja vas – Poljane, Železniki, Žiri, Medvod in Škofje Loke. Delovalo je po vsakoletnih planih, ki jih je pripravil izvršni odbor, obravnaval in sprejel pa občni zbor.

Delujemo kot eno izmed 51 društev v okviru Zveze Sožitje Slovenije. V društvu imamo včlanjenih 250 članov, od teh je 111 članov oseb z motnjami v duševnem razvoju. V štiriletnem obdobju je umrlo 7 oseb, vendar so se včlanili novi, tako je skupno število spet približno enako.

Izvršni odbor društva je imel 24 rednih sej in 3 izredne. Za dobro delovanje društva imamo pet odborov za posamezne dejavnosti. To so: skupina za organizacijo socialnih programov in prireditvev, skupina za šport, skupina za obiske na domu, skupina za informiranje in uredniško dejavnost in gospodarski odbor. Izvoljeni člani izvršnega, nadzornega odbora in disciplinske komisije so na 1. seji zasedli mesta po odborih, v katerem so videli svoj interes. Sprejeli smo tudi poslovnik za svoje delo.

Organi društva so pričeli s programom po letnem delovnem načrtu in časovnem planu, ki ga je potrdil občni zbor društva 24. 3. 2004.

Socialni programi

Nadaljevali smo z delom na socialnih programih ohranjanja zdravja v organizaciji Zveze Sožitje

Slovenije in tudi lastnih vsakoletnih letovanjih, ki jih organiziramo brez staršev na lokaciji Pineta ali Debeli rtič. Želeli bi, da bi se v te oblike vključevalo več mladih družin, vendar zadnja leta interes za to obliko pri nas pada.

Izobraževanje

Seminarji za mlade družine, izobraževanje oseb z motnjo v duševnem razvoju brez staršev, vseživljenjsko učenje, predavanja za starše in skrbnike in vsakoletni vikend seminar za člane.

Obiski na domovih

V štirih letih smo obiskali 92 družin, obiskali smo tudi člane v zavodih Črni Vrh nad Idrijo, Hrastovec, dom starostnikov na Petrovem brdu, Zavod Škofljica - Ig in Zavod Barka v Zbiljah. V teh zavodih imamo 14 naših članov. Ob težkih razmerah v družini smo nakazali 6 denarnih pomoči, pomagali pa smo tudi s fizičnim delom.

Šport in rekreacija

Za te dejavnosti skrbi odbor za šport. Tekmovali smo v okviru specialne olimpijade. Udeležili smo se tekmovanj v atletiki, plavanju, smučanju in kolesarstvu. Tekmovanja, na katerih sodelujemo, so bila regijska, državna, evropska, svetovna in posamezni mitingi (plavanje). Naši tekmovalci in tekmovalke so prinašali s teh tekmovanj veliko medalj in dobrih rezultatov. Vsako soboto je bilo v centru organizirano tudi dvournno plavanje.

Prireditve in zabavna druženja

Tudi zabavna druženja so potrebna, da se v Sožitju in druženju spletajo prijateljske vezi. Tako smo vsako leto organizirali izlet ali piknik, novoletno srečanje z glasbo, petjem in obdaritvijo OMDR. Zabavna srečanja je prirejal tudi klub staršev.

Informativna dejavnost

Za obveščanje članov, donatorjev in širše javnosti skrbi uredniški odbor. V tem mandatu je izdal nove zloženke. Društvo že 18. leto pripravlja Glasilo društva, ki predstavi delo preteklega leta, prispevke članov, ustanov, šole, VDC-ja in razvojnega vrtca. Skrbel je za spletno stran in sprotno obveščanje članstva. Zbiralo je tudi literaturo, ki jo izdaja Zveza Sožitje Slovenije.

Klub staršev

Klub staršev je skupina staršev, ki se zbirajo vsakih 14 dni v starološkem gradu. Poleg druženja imajo v svojem programu tudi poučna predavanja. Izdelujejo različne predmete: maske, butarice, venčke, spominke, ... S starši pa prihajajo tudi OMDR, za katere poskrbi prostovoljka.

Gospodarski odbor

Odbor se je sestajal po potrebi. Izbiral in sprejemal je delavce in delavke za prevoze, skrbel za dobro stanje avtomobilov, izvršnemu odboru je predlagal nabavo novih in prodajo starih vozi. Skrbel je za dobro finančno poslovanje društva.

Prevozi

Močna dejavnost društva so prevozi oseb. Prevoze opravljamo že 17 let. Od začetnih 5 oseb,

se je v letu 2007 število povzpelo že na 65. V tem mandatu smo pričeli voziti tudi iz občine Medvode in Vodice. Zato je bilo tudi tolikšno povečanje potnikov. Imamo 4 kombije in 5 zaposlenih. V teh letih nam je pomagala z voznico tudi šola Jela Janežiča. V tem mandatu smo nabavili tudi 3 nove kombije, dva VW 8+1 in opel vivaro 8+1. Potnike vozimo v razvojni vrtec, OŠ Jela Janežiča, VDS v Škofjo Loko, v Zavod za cerebralno paralizo in Zavod za rehabilitacijo po poškodbi glave v Kranju. Naše prevoze imenujemo »od vrat do vrat«. Ugotavljamo, da je naša dejavnost koristna za veliko družin in tudi za ustanove, saj te osebe ne morejo koristiti javnih prevozov.

Bivalna skupnost

Ta tema je bila 15 let stalnica na vseh dnevnih redih našega društva. Od različnih lokacij, adaptacij raznih stavb, do načrtovane novogradnje na lokaciji Centra slepih, slabovidnih in starejših. V letu 2006 je bila namestu novogradnje dodeljena prazna šola za slepe in slabovidne. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve jo je dodelilo v upravljanje VDC Kranj, enota Škofja Loka. Stavba je bila potrebna adaptacije. V letu 2007 so bili adaptirani spodnji prostori za potrebe delavnice, ki se je tudi že vsečila. Po trdnih obljubah ministrstva za delo, družino in socialne zadeve bo v celoti adaptirana do konca leta 2008. Bivalna skupnost bo vseljena za 24 oseb celodnevne varstva in poldnevni oddelek za 10 težje in težko prizadetih oseb.

Prepričan sem, da se bo ta točka s pomočjo vseh naprošenih končno umaknila z dnevnih redov in številnih drugih sestankov našega društva. Osebam, ki so pri tem projektu največ so-

delovale, smo se javno zahvalili v časopisu Gorenjski glas, v Loškem utripu in tudi v Glasilu društva za leto 2006.

Res bi bilo lepo, da bi v letu praznovanja 40-letnice, ki jo bomo praznovali 11. 4. 2008, pridobili obnovljen in popoln VDC v Škofji Loki.

Naša nagrada bodo zadovoljni varovanci, ki bodo živeli in delali v domu.

Poleg zgoraj opisanih dejavnosti smo v izvršnem odboru obravnavali in uresničevali še vrsto drugih dogodkov:

V letu 2004 smo sprejeli poslovniške o poteku občnega zbora, ki ga je pripravila Zveza Sožitje. Obravnavali smo poročilo Tomaža Jereba o evropskem kongresu OMDR v Pragi. Zamenjali smo računovodski program, nov program je od podjetja VASCO iz Šenčurja. Program je boljši in cenejši od starega.

V letu 2005 je društvo organiziralo izredni sestanek z župani in loškimi poslanci v zvezi z bivalno skupnostjo.

Obravnavali smo nacionalni program socialnega varstva Slovenije za obdobje 2006-2010. Skupaj z Zvezo Sožitje smo vodili akcijo protesta zaradi samo 35-odstotne vključenosti OMDR v varstveno delovne centre.

Sodelovali smo v pobudi za spremembo Zakona o dohodnini, ki je predvideval olajšave za OMDR samo do 18. leta starosti.

V letu 2006 so bile tudi volitve v nove organe Zveze Sožitje. Predsednica je postala

dr. Katja Vadnjal.

V letu 2006 smo obravnavali in sprejeli Zakon o družtvih.

Obravnavali smo tudi sprejem Pravilnika o finančnem poslovanju društev in varovanju osebnih podatkov. Za to smo morali spremeniti tudi statut društva. Nov statut društva je začel veljati 29. 3. 2007.

Sodelovali smo v akciji za ohranjanje pravic slovenskih in evropskih invalidov.

Izvedli smo tudi akcijo za 0,5 % prispevka dohodnine posameznika v dobro društvu Sožitje Škofja Loka.

Ugotavljamo, da smo v obdobju štiriletnega mandata v glavnem izpolnili vse sprejete planske posameznih let. Ostala je samo še edina na pol realizirana bivalna skupnost, za katero upamo, da bo do konca leta 2008 uspešno rešena.

Zahvaljujem se članom izvršnega, nadzornega odbora in disciplinske komisije, kolektivu šole Jela Janežiča, razvojnemu vrtcu Škofja Loka, VDC Kranj in Škofja Loka, sodelujočim občanom, Zavodu za zaposlovanje RS Kranj in Škofja Loka in vsem zunanjih sodelavcem, ki so nam pomagali pri izvedbah naših programov.

S tem poročilom zaključujem zadnji, četrti štiriletni mandat predsednikovanja. Bodočim organom društva želim, da ohranijo doseženo in dodajajo dobre nove programe za naše člane.

Filip Mohorič, predsednik IO

Naši prevozi oseb z motnjami v duševnem razvoju

V letu 1990 je Zveza Sožitje Slovenije sklenila, da nabavi nekaj kombijev 8+1 za prevoze oseb, ki se ne morejo voziti z javnimi prevozi.

Prva vozila, nabavljena marca 1991, je Zveza dodelila društvom, ki imajo svoje člane po hribovskih vaseh. Med temi srečneži je bilo tudi škofjeloško društvo.

Ob dodelitvi kombija v najem se je pojavilo vprašanje, kdo bo kombi vozil in upravljal. Po daljšem razmišljanju in različnih rešitvah se je izvršni odbor odločil, da bo sam opravljal pre-

voze. Ugotovili smo, da starši v okviru društva lahko najbolj zavzeto organiziramo in opravljamo to delo. V aprilu 1991 smo pričeli z vožnjami 5 najbolj potrebnih vključitve v šolo Jela Janežiča, v oddelek vzgoje in izobraževanja (OVI). Do takrat so zaradi težavnih prevozov ti potniki ostajali doma. Pogodbeno smo zaposlili voznika do pričetka javnih del v letu 1992. Naše prevoze smo imenovali **»od praga doma do praga ustanove«** in obratno.

Tako se javnih delavcev in delavk poslužujemo v celotnem 17-letnem obdobju naših pre-

vozov. Ekonomičnost prevozov je tudi ta, da na relacijah poberemo varovance vseh starosti, od razvojnega vrtca, šole s prilagojenim programom, varstveno delovnega centra, Zavoda za cerebralno paralizo Sonček in Zavoda za rehabilitacijo po poškodbi glave Korak.

Z leti so se potrebe povečevale. Pričeli smo voziti v Poljansko in Selško dolino, Škofjo Loko z okolico, pa vse do Medvod, Vodice in Kranja. Uspeli smo dobiti tudi spremljevalca ali spremljevalko v kombiju za najtežje invalide. Od začetka izposojenega kombija smo z leti prišli do lastnih štirih kombijev VW 8+1 na dvoosni pogon za zimske razmere v škofjeloških hribih. Sedaj imamo tri zaposlene z javnih del, ki jih plačujejo občine in dve redno zaposleni po programu triletno zaposlitve z zavoda za zaposlovanje. V letu 1991 smo pričeli s 5 potniki, do leta 2007 pa se je število povzpelo že na 65, ki jih dnevno vozimo v zgoraj naštete ustanove.

Ob predstavitvi prevozov posebno velja pohvaliti vse spodaj naštete, ki so vozili oz. še vozijo ter odgovorno opravljajo svoje delo. Povedati je treba, da v vseh letih prevozov niso potnikom povzročili nobene telesne poškodbe, za kar se jim zahvaljujemo. Da vožnje potekajo v zadovoljstvo potnikov in staršev, že vsa leta sodelujemo z naštetimi ustanovami: Zavodom za zaposlovanje RS Kranj ter z občinami Gorenja vas – Poljane, Železniki, Žiri, Medvode, Vodice in Škofja Loka.

Spodaj naštetim se izvršni odbor društva lepo zahvaljuje, tistim, ki pa še vozijo, pa želi nadaljnjo srečno vožnjo.

Spisek voznikov(-ic), spremljevalk(-cev) društva Sožitje Škofja Loka od ustanovitve dalje:

JURE KRAJNIK	1991
ANDREJ KRAJNIK	1991-1992
JANEZ KRMELJ	1991-1992
MARKO PORENTA	1992-1995
MAKS MEGUŠAR IN TJAŠA SADAR – REZERVI	1992
MILKO ROJC	1994-1995
PETRA PIPAN	1995-1997
TONE HABJAN	1995-1998
MARKO MOHORIČ	1996-1997
ERIKA ŠTREM FELJ	1996-1997
ANDREJA ŽONTAR	1997-1998
PRIMOŽ JENKO	1997-1998
BERNARD BOBNAR	1998-1999
URŠA JANEŽIČ	1998-1999
JANA SKLEDAR	1998-1999
GREGA MLAKAR	1999-2000
MARIJA JUGOVIC	1999-2000
TANJA DRAKSLER	1999-2000
MAJDA KOBLAR	2000-2001
MARJAN RAZPET	2000-2001 in 2004
	DALJE
FRANC BOBNAR	1999-2003
DAMJANA PINTAR	2001
DRAGAN MIŠOV	2001-2004
DARJA LAH	2002-2003
MATEJA PUSTOVRH	2002-2003 in 2004-2005
SUZANA KUŠAR	2000 DALJE
POLONA M. KALAN	2003 DALJE
CIRIL HUDOVERNIK	2005 DALJE
MIČO GAJIĆ	2006 DALJE
JANEZ PODOBNIK	2008 DALJE

Skupaj 30 voznikov in voznic.

Programi društva Sožitje za leto 2008

1. Programi ohranjanja psihofizičnega zdravja družin in OMDR:

- a) društveni vikend seminar,
- b) različna letovanja,
- c) izleti.

2. Izobraževanje članov oseb s posebnimi potrebami

Poudarek bomo dajali predvsem:

- a) začetnim in nadaljevalnim seminarjem za mlade in ostale družine z OMDR,
- b) izobraževanju oseb z OMDR brez staršev v obliki taborov in samozagovorništva ter
- c) tednu vseživljenjskega učenja.

3. Delo z odraslimi OMDR, predvsem tistimi, ki niso vključeni v institucionalno varstvo

Delo poteka po programu skupin v društvu, in sicer v obliki:

- a) obiskov na domovih,
- b) nudenja denarne pomoči članom z OMDR,
- c) občasnih obiskov teh oseb v zavodih.

Iskali bomo tudi pomoč socialnih delavcev, zdravstva, občin, naše Zveze Sožitja in drugih, za katere se pokažejo potrebe.

4. Ohranjanje zdravja - šport in rekreacija

Šport in rekreacijo bomo gojili tudi v letu 2008, tako kot vsa leta. Leta 1992 smo se včlanili v specialno olimpijado za osebe z motnjami v duševnem razvoju Slovenije. Pri društvu deluje odbor, ki skrbi za treninge, tekmovanja in za rekreacijo.

Predvidevamo, da se bomo v letu 2008 udele-

žili naslednjih tekmovanj: evropskega turnirja SO v smučanju in krpljanju, plavalnega mitinga v Dutovljah, regijskih iger SOG v Radovljici, kolesarskega tekmovanja za zlato čipko v Železnikih ter državnih iger SOS v atletiki.

5. Kulturno-zabavni program

V letu 2008 bomo organizirali praznovanje ob 40-letnici društva. Priredili bomo piknik v naravi, ki se ga bo udeležilo približno 160 članov, ali pa bomo organizirali enodnevni izlet, ki se ga bo udeležili približno 90 članov. Ob novem letu bomo pripravili družabno srečanje s kulturnim programom, pogostitvijo za 180 oseb in z obdarovanjem za 95 oseb z OMDR.

6. Informativna dejavnost

Vsako leto se trudimo, da svoje članstvo, občine in sponzorje o svojem delu čim bolj obveščamo. Za to skrbi uredniški odbor. Sodelujemo s članki v Gorenjskem Glasu, v Loškem utripu ter na radiu Sora. Predstavljamo se tudi na spletni strani društva: www.sozitje-skofjalka.com. Med letom pošiljamo članstvu razna obvestila, zloženke društva in Zveze Sožitje. V decembru vsako leto izdamo društveno Glasilo, v katerem predstavimo dela minulega leta. Letos bo izšlo tudi v mesecu aprilu, in sicer ob 40-letnici društva.

7. Strokovni ogledi ustanov in pogojev dela v sorodnih društvih in zavodih

Za izmenjavo izkušenj in strokovno usposabljanje so potrebni ogledi in srečanja s strokov-

nimi delavci raznih ustanov.

8. Materialni stroški za delovanje društva

Telefon, pošta, internet, papir, ogrevanje, elektrika, vzdrževanje računalnikov, kopirnega stroja, dva mobilna telefona, čiščenje zunanjih skupnih prostorov, varovanje objekta (1/8 skupne cene računov za objekt).

9. Klub staršev – delovanje skupine

Klub staršev deluje v stari pisarni društva v starološkem gradu. Sestajajo se vsak drugi torek med 18. in 20. uro. Imajo različne poučne teme, tako predavana kot tudi ročna dela. V to skupino so vključili tudi OMDR, ki bodo imele svoj program pod vodstvom prostovoljke. V progra-

mu so načrtovani tudi sprehodi v naravo in izlet.

10. Prevozi

V dejavnost prevozov spadajo stroški vzdrževanja in popravil avtomobilov, zavarovanje, gorivo in nabava novih vozil.

11. Stroški dela

Sem spadajo stroški dela in drugi izdatki zaposlenim (regres), ki so v celoti povrnjeni s strani ZRSZ in občin Gorenja vas - Poljane, Medvode, Škofja Loka in Železniki. Stroški nagrad zaposlenim so strošek društva.

IO društva Sožitje, Filip Mohorič

Poročilo o delu skupine »Mlade družine z OMDR v društvih«

na posvetu zveze Sožitje v Moravskih toplicah, november 2007

Ker sem na sestanku izvršnega odbora Zveze Sožitje izpostavila problematiko vključevanja mladih družin z OMDR v društva Sožitje, je predsednica Katja Vadnal predlagala, da to problematiko uvrstimo na posvet Zveze. Bila sem izbrana za moderatorko skupine. Nastalo je poročilo, ki je priloga k zapisniku o posvetu.

Prvi dan posveta se je razgovora udeležilo 16 ljudi, drugi dan pa 10. Udeleženci so zelo aktivno sodelovali in odnesli veliko izkušenj, misli, idej, predlogov. Strokovni svet Zveze Sožitje je glede na pobude v preteklosti proučil različne možnosti spodbujanja k vključevanju mlajših družin v društva Sožitja in to nam je pri razgovoru služilo kot izhodišče.

Vsi smo se strinjali, da je najbolj učinkovit način osebni kontakt. Največ lahko naredimo starši, ki imamo že izkušnje. Pri tem pa je treba biti zelo nevsiljiv, previden, tankočuten in spoštljiv pri obveščanju. Mladim staršem je treba dati čas.

Med najučinkovitejšimi načini so tudi zgodbe, ki jih pišejo starši o svojih stiskah, iskanjih, izkušnjah, kako pomembno se je čim prej vključiti, o iskanju pomoči strokovnjakov, ... Zgodbe sporočajo, kar se marsikdo zave veliko prepozno, in sicer, kako pomembno je počutje staršev! Treba si je vzeti čas zase, poskrbeti za svoje potrebe, negovati odnos s part-

nerjem, saj bomo le zadovoljni koristili otroku. Problem je v nas starših, saj se zelo težko sprizajmimo.

Nastopajmo v javnosti! Glasniki so tudi naši otroci. Vzemimo jih s sabo, ko npr. predstavljamo problematiko nekemu strokovnjaku (zdravniku, psihologu, psihiatru, patronažni sestri, soc. delavcu, ortopedu, ...). Razstavljajmo, podarjajmo njihove izdelke, da pride med ljudmi do spoznanja, da so OMDR osebe, vredne spoštovanja. Sodelujmo na roditeljskih sestankih v vrtcu, osnovni šoli. Na primer na prvem rod. sestanku v razvojnem vrtcu se lahko predstavijo tudi starši starejšega otroka in predstavnik Sožitja. Dobro je pogledati 15 let vnaprej in se vprašati, kaj lahko storimo že zdaj.

Veliko lahko prispevajo tudi starši »na položajjih«. S svojimi zvezami in poznanstvi lahko širijo možnosti seznanjanja s problematiko, npr. seznanjanja mladih ljudi v šolah (študentov, dijakov), pridobijo njihove profesorje, ... Predlog: študenti bi lahko pripravljali športne dogodke za OMDR, dijaki bi lahko imeli prakso v OVI, ...

Vsa društva Sožitja naj na svojih zloženkah jasno predstavijo, kaj nudijo, saj mladi starši težko dojemajo vlogo Sožitja. Starši naj potem »vzamejo«, kadar želijo oziroma kar potrebujejo. Ne smemo imeti prevelikih pričakovanj. Za začetni kontakt s starši je primerna oseba z

občutkom za ranljivost staršev, zagotoviti pa je treba tudi varno okolje in možnost pogovora s strokovnjakom. Še nečesa se je potrebno zavedati. Ko starši pridejo, je treba pridobiti zanje tudi sredstva.

Nadaljujmo z uspešno prakso dobredelnih koncertov, nastopajmo v javnosti, ... Na primer: ob obletnici društva lahko za lokalno televizijo pripravimo prispevek s predstavitvijo družin. Po tujih filmih, ki obravnavajo »našo tematiko«, bi lahko na TV potekali pogovori, kako je s tem pri nas v Sloveniji.

Večina udeležencev se je strinjala, da dokler se mladi starši ne vključijo, jih ni smiselno vabiti na novoletna srečanja, miklavževanja, piknike in podobna srečanja, ker je to pogosto zanje prevelik šok. Prav tako na podlagi slabih izkušenj pred vključitvijo odsvetujemo obiske na domu. Ko pa starši enkrat pridejo, je dobro vabiti na društvene dejavnosti tudi stare starše ter zdrave brate in sestre oziroma vnuke, saj imajo pogosto težave s sprejemanjem (in predsodki) ter še oni dodatno »přitiskajo« na starše.

Društva naj vabijo v svoje vrste strokovnjake, ki so »zadolženi« za OMDR: zdravnike, socialne delavce, psihologe, psihiatre, fizioterapevte, patronažne sestre, ...

Predlogi za Zvezo Sožitje

Kar se tiče zakonodaje, bi bila dobrodošla zgibanka, ki bi ljudi seznanjala, »na kakšen gumb pritisniti«, da dobiš pomoč za otroka. Predlog oziroma ideja: zgibanka naj bi bila na razpolago že v porodnišnici in bi poleg čestitke ob rojstvu otroka vsebovala tudi seznam socialnih pravic in napotek, da je le-te treba iskati. Možnosti je treba predstaviti vsem tistim, ki tega ne vedo.

Definirati je potrebno natančno vlogo društev Sožitje, da se ve, da so del Zveze.

Na internetni strani Zveze je potrebno odpreti rubriko Zgodbe staršev, osebne izpovedi staršev, ker današnji starši iščejo informacije tudi na internetu.

Veliko smo govorili tudi o »4-letnih ciklikih«: nekateri predlagajo, da bi jih zaradi stiske staršev s časom, prevelike količine informacij naenkrat in verjetno večje udeležbe očetov razbili na več vikend srečanj. Izkušnje kažejo, da naj vsaj prvo srečanje traja en teden, ker je dinamika skupine boljša. (»Saj potem pa itak vsi komaj čakajo, da se spet srečajo!«) Predlog: pred 1. ciklom bi bilo potrebno organizirati informativno vikend srečanje kot neke vrste priprava, seznanitev s tem izobraževanjem ter s poudarkom na dobrih izkušnjah.

Področje, ki smo mu tudi namenili precej časa in ki je razvnelo debato, je bila integracija OMDR

v redno osnovno šolo. Izkušnje staršev, učiteljev in strokovnih delavcev so v mnogih primerih zaskrbljujoče in bi jih bilo treba proučiti! Zato poziv Zvezi (ki lažje pride v stik s strokovnjaki, ministrstvi, ...), da pridobi strokovnjake, ki bi spremljali dobre in slabe strani integracije. Usmeriti se na obdobje po končanem šolanju: kaj potem, ko otrok konča šolanje, kakšen status ima, kje se lahko zaposli, ... Te izkušnje naj se zberejo v brošuri, objavljajo naj se v šolskih in strokovnih glasilih, v dnevnem in lokalnem časopisju, ... Na televiziji pa je treba pridobiti »gledljiv čas« in govoriti o vsem, kar pri naša integracija OMDR, in sicer na okroglih mizah, v oddaji Polnočni klub, ...

Zveza naj pomaga izdati v zborniku osebne zgodbe staršev, sorodnikov o njihovih izkušnjah, doživljanju bolečine, kaj jim je pomagalo in kaj oviralo na tej poti, ... Samo zgodbe, brez komentarjev. Zadolžitev za uresničitev te naloge je sprejela Ivanka Šoster iz Slovenj Gradca (ivanka.soster@guest.arnes.si).

Zveza naj da pobudo za izdelavo DVD-ja s predstavitevjo sebe in društev, da bodo starši lahko doma v miru vse proučili.

Vse udeležence delovne skupine vljudno prosim za pripombe ter dopolnitve, če sem kaj pomembnega, kar je bilo na posvetu izpostavljeno, izpustila ali spregledala.

Vse pa vabim, da razpravo o tej temi nadaljujemo tudi na forumu na spletni strani Zveze!

Lep pozdrav vsem.

Anka Di Batista

Intervju s Štefko Križnar, dr. med.

Dolga leta nudenja zdravniške pomoči so vam dala mnogo izkušenj tudi na področju zdravljenja in svetovanja osebam z motnjami v razvoju. Katera izkušnja se vam je kot mladi zdravnici še posebej vtisnila v spomin?

Zelo pomembno spoznanje pri našem delu je, da se tu ne zdravi samo z zdravili, temveč tudi z besedo, dotikom, s pogovorom, poslušanjem, skratka s celostno obravnavo, tudi socialno, psihološko, ...

Kako bi zelo na kratko predstavili svoje delo, ki je bilo zaznamovano z izredno skrbnostjo, strokovnostjo in s posebnim občutkom do šibkejših oz. pomoči potrebnim?

Na začetku mojega poklicnega dela, v 60. letih prejšnjega stoletja, sem velikokrat naletela na razvojno motene otroke, ki niso imeli nikakršne možnosti živeti njim primerno, se usposabljati in vključevati med sovrstnike. Zato sem videla potrebo po strokovnem usposabljanju in organiziranju ustreznih služb. Zelo pomembno je, da sploh vemo, koliko takih otrok imamo. Zato je naš Register razvojno motenih otrok pomemben pokazatelj stanja, koliko in kakšni so ti primeri in kam moramo usmerjati našo pomoč.

Kako ocenjujete razvoj stroke in razvoj pomoči za osebe z motnjo v razvoju?

Zelo pomembno je, da je tudi naš strokovni vrh, to je Pediatrična klinika, znal prisluhniti tem potrebam in je organiziral različna strokovna usposabljanja in službe. Na Gorenjskem pa je vodja razvojne medicine zakonski par, dr. Tatjana in dr. Milivoj Veličkovič, katerima gre v slo-

venskem merilu velika zasluga, da so se razvojne ambulante ustanovile tudi po vseh večjih mestih po Sloveniji. V Škofji Loki je bila ustanovljena leta 1975.

Katere bistvene pridobitve v našem okolju bi želeli še posebej izpostaviti?

Omejila se bom na zdravstveno področje. Že prej omenjena razvojna ambulanta je pomembna dejavnost v sklopu celostne pomoči ogroženim in prizadetim otrokom. Zelo pomembna je usposobljenost vseh pediatrov, zdravnikov, ki delajo z otroki, da pravočasno odkrijejo razvojno motnjo. Nato je potrebno poskrbeti za ustrezno nadaljnjo obravnavo in usposabljanje teh otrok. Pri nas imamo že desetletja razvojno nevrofizioterapijo, ki jo vodi prof. Mija Tomšič, svetovno priznana nevrofizioterapevtka in še defektologinja. Zadnja leta ji je v strokovno pomoč tudi Iztok Bergant. Potem je tu še mentalno higienski dispanzer s psihologom, logopedom in pedopsihiatrom. Vse druge potrebne strokovnjake koristimo v drugih ustanovah.

Kako vplivajo spremembe zakonodaje na vaše delo? Ali bi lahko kakšno spremembo označili kot posebej pomembno ali celo prelomno?

Moram priznati, da so se v teh desetletjih naredili tudi veliki zakonodajno-pravni premiki v korist usposabljanja razvojno motenih otrok oz. otrok s posebnimi potrebami. Res, da vedno ni mogoče zagotoviti prav vse ustrezne pomoči, bodisi zaradi kadrovske, prostorske ali kake druge ovire. Moramo pa priznati, da so društva za pomoč duševno in telesno prizadetim šte-

vilna. Pri nas je najbolj opazno društvo Sožitje. Ravno to društvo je z organizacijo prevozov omogočilo številnim oddaljenim otrokom ustrezno usposabljanje v ustanovah, kot so razvojni vrtci, šole s prilagojenim programom, varstveno delovni centri, ...

Ko se prvič srečate z družino, s starši otroka s posebnimi potrebami, kaj se vam zdi v tem trenutku najbolj potrebno?

Ob prvem srečanju z otrokom s posebnimi potrebami moram dobiti vse ustne in pisne podatke o otroku. Nato je potreben temeljit pregled in ustrezna strokovna odločitev za usposabljanje. To rešimo skupno v pogovoru s starši ali skrbniki otroka. Za družino je najbolj potrebno, da takega otroka sprejmejo za svojega in da vsi člani družine sodelujejo. Doktrina na tem področju je, če je le mogoče, naj se tak otrok usposablja v domačem okolju s pomočjo najbližjih strokovnih služb. Včasih iz objektivnih razlogov to ni mogoče, tedaj pa so v veliko pomoč tudi ustrezni zavodi.

Ali se vam zdi, da je v našem okolju dovolj dobro poskrbljeno za osebe z motnjami v razvoju, ali bi bilo potrebno po vašem mnenju še kaj spremeniti, dopolniti?

Če primerjam stanje v 60. letih prejšnjega stoletja, se je veliko stvari naredilo v korist razvojno motenih otrok: od rojstva, odkrivanja in usposabljanja v različnih ustanovah. Mislim, da v Škofji Loki manjka še ena pomembna dejavnost – bivalna skupnost. Upam, da bo tudi ta zaživela, saj se že kar nekaj let prizadevamo za to.

Kaj bi še posebej položili na srce vsem, ki delajo z osebami z motnjo v razvoju?

Take osebe morajo imeti dobro strokovno znanje in pa predvsem ljubezen do teh otrok. Znati morajo prepoznavati njihovo neverbalno govorico in gledati, da jim ne škodujejo. Ti se sami ne morejo boriti za svoje potrebe, zato smo odgovorni odrasli.

Kakšno sporočilo imate za starše?

Zahvaljujem se vsem staršem, ki s srcem in z veliko ljubeznijo usposablja te otroke. Zagotovo so vmes krize, ampak vsak dan prinese kaj novega, da lahko delo nadaljujemo. Velikokrat ne boste dobili ustne zahvale, ampak že pogled srečnega otroka je spodbuda. Nikoli ne odnehajte, tudi če boste kdaj doživeli razočaranje ali nezaupanje do kakšnega dejanja. Vi ste edini, ki najbolj poznate svojega otroka.

Kot dolgoletna zdravnica, pediatrinja ste se srečali z različno prakso. Na kaj ste pri svojem delu še posebej ponosni?

Da smo uspeli v tem obdobju vzpostaviti ustrezno mrežo strokovne pomoči vsem otrokom, posebno pa še razvojno motenim. Leta 1976 smo sezidali otroški in šolski dispanzer, ga obnovili leta 1998 ter se kadrovskega dobro izpopolnili. Za svoje delo sem dobila tudi več priznanj: državna, občinska, društvena. Vedno povem, da so to tudi priznanja naši dejavnosti in mojim sodelavcem.

Kdaj vam je bilo najbolj težko? Kdaj ste najtežje opravljali svoje poslanstvo, če sploh kdaj?

Najtežje je, če odgovorni ne razumejo potreb, ki jih zahteva praksa. Vendar z vztrajnim dokazovanjem in prošnjami od vrat do vrat se kaj tudi premakne. Nikoli nisem obupavala, ampak sem se vedno borila.

Kakšne osebnostne lastnosti in vrednote mora imeti po vašem mnenju človek na takšnem delovnem mestu?

Nikoli nisem razmišljala, kakšna bi morala biti. Vzgojena sem v poštenem duhu, da so vsi otroci enakovredni, posebno še tisti, ki so v življenju razvojno prikrajšani. Enostavno moraš imeti rad tako delo.

Kako ste vsa ta leta lahko skrbeli za svoj profesionalni razvoj, za rekreacijo, humor, družabnost, umetnost, ...? Vemo, da ste uspešni na več področjih. Nam lahko zaupate svojo skrivnost, kje nabirate energijo?

Zagotovo mora vsak človek ob svojem poklicnem delu imeti čas tudi za sprostitev. Vedno ne moreš naporov delovnega dne pustiti v službi, zato sem tudi doma včasih sitna. Veliko mi pomenijo razumevanje družine, dobri ljudje, iskreni sodelavci, pozitivni bolniki, prijatelji, hoja v naravi, planinarjenje, pa tudi tarok družčina. Zelo rada rišem, slikam in igram na orglice. Ob upokojitvi sem del prostega časa namenila tudi tem konjičkom.

Kdaj ste bili v življenju najbolj srečni?

Rojstvo mojih dveh sinov je bila ena velika sreča. Sedaj sta tu že dva vnučka, ki že vseskozi presenečata s svojimi aktivnostmi. Druga moja velika sreča je bila leta 1996, ko sem po operaciji oči dobila 100 % vid, čeprav sem bila od rojstva močno kratkovidna in skoraj že slepa. To je enostavno čudež medicine in visoke usposobljenosti zdravnikov, kar mi je dalo novih življenjskih moči. Potrditev več, da v življenju ne smemo nikoli obupati.

Ne bom razkrila koliko ustvarjalnih let se je že nanizalo v preteklem času vašega življenja. Pa vendarle, ali je bil okrogli jubilej v preteklem letu med najlepšimi dogodki, ki se vam je zgodil?

Res sem se veselila srečanja sorodnikov in prijateljev ob jubileju, 70-letnici. Posebno sta me razveselila vnučka, 6-letna Taša in 8-letni Žan, ki sta na filmu komentirala moje življenje. Žal je prišlo vmes tudi nekaj smrti bližnjih sorodnikov, tako da so bili moji občutki sreče malo zatemnjeni. Sem pa družaben človek in ne bi izpustila nikoli nobene okrogle obletnice. Brez praznikov in prijateljev bi bilo življenje pusto.

Imate veliko dobrih prijateljev?

Res jih imam kar veliko, samo smo žal že v takih letih starosti, da nekateri prehitro odhajajo.

Kakšne načrte imate za naprej?

Po upokojitvi več časa posvečam družini, ker so se vse doslej oni prilagajali mojemu delu. Z veseljem delam še v razvojni ambulanti in tudi občasno nadomeščam še v drugih ambulantah. Sicer pa moram poskrbeti za vsakodnevno gibanje v naravi. Je še veliko področij, ki me zanimajo, med drugim tudi ekologija, ker mi ni vseeno, kaj zapuščamo našim zanamcem.

Vsi želimo biti srečni, živeti v medsebojnem razumevanju in biti zadovoljni. Imate morda kakšno vodilo, ki bi ga lahko slišali vsi ljudje tega sveta, ne glede na raso, vero, osebne značilnosti in zdravstveno stanje?

Nikoli v nobeni situaciji ne obupajmo. Zmeraj se najde rešitev. Več strpnosti in spoštovanja bi moralo biti med ljudmi. To kar ne želiš sebi, ne delaj drugim.

Janja Bogataj

Štefka Križnar o sebi

Rodila sem se 13. decembra 1937 kot prva od trinajstih otrok kmečkim staršem, v mali vasič Podobeno pod Blegošem. Kot otrok sem okusila vse strahote druge svetovne vojne, pa tudi idilo kmečkega življenja in še posebno medsebojno sožitje v številni družini.

Oče Jože nas je usmerjal z zdravimi načeli:

- ker bo doma samo eden, se morate drugi izučiti za poklic;
- da moramo spoštovati vsakega človeka;
- da moramo delati dobro;
- da je ljubezen nekaj lepega;
- da lahko za življenjskega druga izbiramo le po ljubezni in ne po materialnih dobrinah;
- da so nam domača vrata vedno odprta, tudi če bomo v šoli ali življenju neuspešni ali razočarani;
- da ni nikdar tako hudo, da ne bi bilo rešitve in da bi obupali nad življenjem.

Mati Marija nas je vzgajala s simbolno govoricco in ne z ukazovanjem. Znala je ustvariti topel dom, kjer je zmeraj dišalo po domačih dobrinah: žgancih, goveji juhi, krompirju, kruhu, ...

Moja prva OŠ je bila 1944 v Podobenu – ilegalna partizanska šola. Po osvoboditvi sem hodila v OŠ v Poljanah, na gimnazijo v Škofji Loki in nato sem se odločila za študij medicine. Ta usmeritev je živela v meni že od otroštva, ko sem doživela umiranje najbližjih, brata in dveh sestríc. Zadnja je umrla zaradi bolezni – davice, za katero med vojno še ni bilo cepiva. Mama jo je komaj 3-letno imela v naročju in še danes vidim njen blede-modri obrazek, ko se duši, pa ji nismo mogli pomagati.

Po opravljeni medicinski fakulteti sem se zaposlila za celo delovno dobo v ZD Škofja Loka. Tedaj smo pokrivali vse območje Poljanske in Selške doline, od Žirov, Gorenje vasi, Železnikov, do Škofje Loke. Prvih pet let sem delala kot splošna zdravnica. Leta 1972 sem opravila 4-letno specializacijo iz otroškega zdravstva in sem bila prvi pediater na tem območju. Ob specializaciji sem opravila še posebno usposabljanje za vodenje razvojno motenih otrok in 1990. leta opravila pri nas prvi mednarodni seminar za zdravnike za RNO (razvojno nevrološko obravnavo). Za delo zdravnika je zelo pomembno stalno strokovno izpopolnjevanje na vseh potrebnih področjih.

Spomini

»V cvetočem maju smo se poslovili od našega Iztoka. Žal je en cvet manj na našem drevesu Sožitja,« je napis na prekrasni sliki dr. Štefke Križnar. Ta slika in Iztokova fotografija na steni nad njegovim stolom nas vedno znova spominjata, da je z njim odšlo nekaj lepega, nekaj neponovljivega.

Iztok je bil »drugačen,« zato smo se vsi še bolj navezali nanj. Polnih 43 let smo trepetali, kadar je bil bolan, in bili srečni, kadar je bil srečen on. Izgubili smo ga, ne da bi bili na to pripravljeni, čeprav se je v zadnjih 14 letih njegovo zdravstveno stanje močno poslabšalo, a kljub temu smo upali, da bo še dolgo z nami. Z njim je bilo lepo živeti, včasih tudi težko, a če bi mogla čas zavrteti nazaj, bi še enkrat rada hodila po isti poti. Vse hudo je pozabljeno, lepi spomini pa ostajajo. Iztok je bil del nas, bil je del našega življenja in kot takega smo ga tudi sprejeli. Svetel spomin nanj bo vedno živel. Vedno ga bom imela živo pred očmi, kot da sedi ob meni na stolu in me z veselimi ter nagajivimi očmi želi razveseliti in mi pokazati, kako rad me ima. A prehitro se zavem, da so to samo sanje, ki se ne bodo nikoli več uresničile.

Vsem staršem naših »otrok« bi rada položila na srce, naj vam ne bo škoda časa, trenutka, dneva, ki jih preživite z njimi. Šele ko ga izgubiš, se zaveš, kako svetla je bila pot, ki si jo imel čast prehoditi z njim in čigar ljubezen je presegla vse meje in bo ostala v naših srcih. Čeprav je odšel v neznano, vendarle ostaja z nami. Spomin nam ga vrača takšnega, kakršnega smo ljubili in se z njim veselili.

Iztokova mama

Intervju s Filipom Mohoričem

Pravzaprav ne vem, kje naj začnem. Najbolje z vašimi osnovnimi podatki, čeprav imam občutek, da vas vsi že poznajo in vsi vse vedo o vas. Prosim, povejte nam nekaj podatkov o sebi.

Rodil sem se pred 68 leti v hribovski vasi Martinj vrh v Selški dolini. V skromni delavski družini je bil zaposlen samo oče. V družini se je rodilo 11 otrok. Jaz kot najstarejši. Sem oče dveh sinov in hčerke z motnjo v duševnem razvoju. Imamo tudi dve vnukinji in vnuka. Živimo v svoji hiši v Škofji Loki.

Meni je bilo vedno najbolj zanimivo, ko ste pripovedovali dogodivščine iz svojih pastirskih let. Ali so to bila lepa leta?

Ob tako številni družini smo morali starejši, približno z osmimi ali devetimi leti oditi služiti kme-

tom za pastirja, dekleta pa za pestrne. Od kmeta smo hodili tudi v šolo. Pastirske službe se je nabralo kar za 6 let. Zaradi mladosti so bila leta lepa, a če te vzgajajo in tepejo tuji ljudje, so tudi grenka.

Povejte kaj o svojih starših, bratih, sestrah

Oče in mati sta v svoji rani mladosti v začetku 20. stoletja doživljala še težje čase kot mi po 2. svetovni vojni. Oče je bil gozdni delavec in žagar na venecianki. Mati, ki je bila pridna kot mravlja, je gospodinjala, vzgajala otroke, redila pujska in kravico, da smo imeli mleko. Od 11 otrok je živih še 7 in razen dveh smo že vsi upokojeni. Starostna razlika med najstarejšim in najmlajšem je bila 18 let.

Ali ste zamenjali veliko služb? Katera vam je

bila najljubša?

Moj osnovni poklic je mizar. S svojim izobraževanjem sem dosegel, da sem lahko učil tudi druge. V srednji lesarski šoli sem učil strokovni predmet kar 26 let. Delo z mladimi je bilo zame pravi užitek in najljubša zaposlitev. V svoji 40-letni delovni dobi sem zamenjal 5 delodajalcev.

Koliko let ste že poročeni?

Z ženo Francko sva poročena 41 let in nič ne kaže, da bi se ločila.

Kje sta se s Francko spoznala, koliko otrok sta želela imeti?

Po odsluženem vojaškem roku sva se spoznala na enem od številnih plesov, ki smo se jih mladi radi udeleževali. Naša generacija ni načrtovala tako številne družine, kot so jih imeli naši starši.

Vida je vaš prvi otrok. Kdaj ste ugotovili, da ni z njo vse tako kot z drugimi otroci?

Že v prvem letu življenja. Slabo se je odzivala na igrače in igre. Motorika rok in nog je bila okorna. Tudi shodila ni več let.

Kdo se je takrat ukvarjal s takimi otroki?

V tistih časih samo starši in kakšna družinska pomoč. Razvojnega vrtca ni bilo. Z ženo sva delala v izmenah, eden dopoldne, drugi popoldne.

Vsakdo, ki ima takega otroka, ima svojo zgodbo. Kako vi doživljate življenje z Vido?

Ko smo z leti ugotovili, da ne bo nikdar samostojna, smo vzeli to kot dejstvo, čeprav težko. Tudi sinova, ki sta mlajša, sta jo sprejemala tako kot je in sta jo ob njenih nerodnostih pri igrah z

otroci tudi branila. Ugotavljam, da sta ob njej zrasla v dve zreli in odgovorni osebnosti.

Katere so svetle točke življenja s tako osebo?

Tudi Vidi se včasih od srca nasmejimo, tako doma kot tudi v družbi, saj zna z iskrenostjo in veseljem vse presenetiti. Rada ima otroke in se z majhnimi zna tudi igrati. Ob prilikah rada reče:« Mene ni treba merkat, saj sem odrasla ženska!» Ljudem rada pokaže sobo in športne medalje. Velika pridobitev je, da »lahko gre na šiht in dobi svojo plačo«. Skratka, z odselitvijo sinov smo z Vido še vedno družina, če ne bi bila z ženo že sama.

Kdaj ste se včlanili v Sožitje? Kdo vas je povabil in kaj ste pričakovali od tega?

V letu 1975 smo na centru za socialno delo izvedeli za društvo, ki se je takrat imenovalo Društvo za pomoč duševno prizadetih. Takrat sem bil član ene od komisij za družinsko politiko pri CSD. V teh letih so se člani društva, zdravstvena in socialna služba trudili prepričati čim več ljudi po terenu, da se včlanijo v društvo, ker je organizirana oblika iskanja pomoči učinkovitejša. Ime SOŽITJE je dobila Zveza društev Slovenije in vseh 51 društev po Sloveniji leta 1996.

Ali lahko naredite kratko primerjavo med takratnim in sedanjim Sožitjem? Kaj se je v teh letih spremenilo in dogajalo?

Naštel bom prireditve po letu 1970, ki so se v glavnem zgodile po Sloveniji in tudi v Škofji Loki. Kot pobudniki so se angažirali Zveza društev Slovenije, člani društev, strokovni delavci, zdravstvena služba, centri za socialno delo in pa tudi politika ji je bila naklonjena. Tako so v Škofji Loki nastali pri šoli s prilagojenim pro-

gramom oddelki za zmerno in težjo motnjo v duševnem razvoju v letu 1970/72 (OVI). Razvojni vrtec za zmerno in težjo motnjo v letu 1976, delavnica za delo pod posebnimi pogoji v letu 1979 (VDC), nadomestilo za invalidnost 35 % povprečne slovenske plače za vse zmerno, težje in težko prizadete v letu 1986, pričetek prevozov od vrat do vrat v Škofji Loki 1991, prvi vikend seminar v letu 1986, nadomestilo za tujo nego in pomoč od leta 1992 dalje, specialna olimpijada v letu 1993. Zgradil se je prizidek k OŠ Jela Janežiča za OVI v letu 1998. Na pobudo Sožitja Škofja Loka je RTV Slovenija posnela življenje naših prizadetih od rojstva do smrti z naslovom Drugačni in film Mati (1999–2002). V Škofjo Loko smo pripeljali tudi invalidsko podjetje Želva za čiščenje mesta (v letu 2000). Tu se zaposlujejo osebe z lažjo duševno motnjo. Kupili smo tudi poslovni prostor za društvo v letu 2001. Vsa leta smo povečevali tudi število potnikov od začetnih 5 v letu 1991 do današnjih 65. Vse prevoze opravljamo s 4 lastnimi kombiji, imamo tudi 5 zaposlenih. Že več kot 15 let se intenzivno trudimo za bivalno skupnost v Škofji Loki. S pridobitvijo šole za slepe v centru slepih se je v letu 2007 že preselila delavnica s starološkega gradu. V letu 2008 pa je ministrstvo za delo in družino zagotovilo denar za adaptacijo zgornjih prostorov za vselitev 24 oskrbovancev za celodnevno varstvo.

V stavbi je načrtovan tudi oddelek dnevnega varstva za 10 težje in težko prizadetih oseb.

Kaj pravijo domači, ker se že leta in leta tako predajate Sožitju?

Nimajo nič proti, včasih še pomagajo.

Kako žena »prenaša« vašo vsakodnevno 24-

urno prisotnost Sožitja?

24-urno in vsakodnevno je pretiravanje. Res pa je, da je žena zelo zaslužna, da vse opravi v zvezi z varstvom in domom, da jaz lahko grem po svojih opravkih.

Kako pri 68 letih prepričate sami sebe, da se udeležite tako številnih sestankov in prireditiv, kamor vas vabijo?

Ker vem, da bo doma vse postorila žena, je to zame užitek, včasih pa tudi kaj zamudim.

Kdaj najdete čas tudi za rekreacijo?

Tudi za fizično delo in rekreacijo se dobi čas. Na sprehode in izlete gremo skupaj z ženo Francko in Vido.

Kaj pa ponedeljkova srečanja Pr' Starmanu, ali so še kakšna druga?

Z bivšimi sodelavci – upokojenci, se zaradi prijateljstva in druženja tedensko ob ponedeljkih dobimo v gostilni Pr' Starmanu. Sestajamo se že 9 let. Ker je človek družabno bitje, je še veliko drugih druženj, vendar nobeno tako kot Pr' Starmanu.

Glede na to, da je kar nekaj življenja za vami, katera so bila vaša najsrečnejša leta?

Težko bi opredelil v svojem življenju tako krajše obdobje. Mislim, da je bila doba ustvarjanja družinskega življenja taka (poroka, gradnja hiše, vzgoja otrok, služba). Tudi pridobitve za ljudi s posebnimi potrebami, ki smo jih doživljali v društvu, so me osrečevale. Ob dobri ženi in pridnih otrocih ter dobrem zdravju so leta, ki jih živim, tudi srečna.

Česa pa v življenju niste počel, pa bi radi? Je ostalo kaj neizpolnjenega?

Po osnovni šoli sem se želel naučiti igrati harmoniko ali klarinet. Vadil sem s tistimi, ki so to že znali. Ob neki priliki mojega nepravilnega igranja mi je rekel harmonikaš: »Veš Filip, mi glasbeniki potrebujemo tudi poslušalce!« Od tistega dne sem se preselil mednje. Rekel bi, da sta bila glasba in petje skoraj edino, kar bi v življenju tudi rad počel, pa nič hudega, saj to sedaj dela sin Marko.

Kar nekajkrat v teh letih ste dejal: »Nič ni stalnega – samo spremembe so stalne.« Je to vaš življenjski moto ali imate še kakšnega bolj modrega?

Ta rek drži, posebno v zdajšnjem času. Drugi rek pa sem imel v primeru težav in pravi: »Cigan je vesel tudi v slabem vremenu, ker čaka,

da bo spet posijalo sonce.«

Imate izredno pozitivno naravnano mišljenje. Je to značaj? So to življenjske izkušnje?

Težko bi rekel, kaj je. Je pa kakovost osebnega življenja gotovo boljša, če ne iščeš okrog sebe samih napak, v sebi pa nobene.

Menim tudi, da ni v vas niti kančka zavisti ali privoščljivosti. Ali pač?

To so naše slabosti, ki se podzavestno nehote prikradejo ob različnih situacijah. Dogajajo se tudi meni in so boleče za ljudi okrog mene, katere sem prizadel. Seveda mi je potem žal.

V letih sodelovanja z vami sem ugotovila, da ste vsak trenutek pripravljeni pomagati ljudem? Vas je tudi tega naučilo življenje, ali ste taki že od nekdaj, po naravi?

Pomagati sočloveku naj bi bila vrлина vseh ljudi. V življenju sem bil hvaležen vsakomur, ki mi je pomagal in teh je bilo veliko. Prav je, da to dobro kdaj tudi vračaš.

Eno malce drugačno vprašanje. Kako ste bil kot otrok in mladostnik zadovoljni s svojim imenom? Ali vas kaj preseneča, da se zadnje čase kar nekaj staršev odloči, da bo otroku ime Filip?

Svojega imena se nisem nikoli sramoval, res pa je, da nas je bilo dolga leta malo s tem imenom. V službi smo imeli tisoče učencev, pa nobenega Filipa. Sem pa srečal še enega Filipa Mohoriča pri vojakih. Obstaja zanimiv rek: »Filip na konju!« Jaz sem bil v življenju tudi večkrat Filip na psu.

Ali bi se lahko odločil, katerega dogodka v obdobju »predsednikovanja« ste se najbolj

razveselil in kateri vas je najbolj razžalostil?

Med vsemi različnimi pridobitvami v društvu sem bil zelo vesel pričetka voženj s kombijem od vrat do vrat v letu 1991. Žalosti pa me, da se moramo toliko let boriti za bivalno skupnost.

Kako doživljate smrt katerega od naših članov? Zdi se mi, da vam je tako, kot bi vam umrl sorodnik?

Ko se toliko let družiš z odhajajočim, me smrt vsakega člana društva res tudi prizadene.

Še eno provokativno vprašanje. 16 let se že borite za bivalno skupnost v Škofji Loki, vsekakor tudi z namenom, da bi zagotovil mesto svoji Vidi. Kaj boste storili, če Vida ne bo hotela v bivalno skupnost? Ali imam prav, da je to problem večine OMDR, ki jih poznam?

Ločitev od družine je za vsakega malo boleča. Za osebe z OMDR pa še bolj, tudi za starše. Za odhod v bivalno skupnost jih moramo starši pripravljati. Življenje v skupnosti jim moramo slikati v lepi luči.

Kako boste sprejeli dejstvo, da bodo loško bivalno skupnost zasedle osebe od drugod, ker se bo za vselitev odločilo premalo Ločanov?

Mislím, da bosta vodstvo VDC Kranj, kot nosilec, in Sožitje Škofja Loka vedno našla tako rešitev, da bodo pokrite potrebe škofjeloškega področja.

Pravíte, da boste s tem mandatom končali svoje predsednikovanje v Sožitju. Ali bo ostala še kakšna neopravljena naloga, nekaj, kar vam v vseh teh letih v društvu ni uspelo narediti?

Če bo držala obljuba ministrstva za delo in dru-

žino, da bo stavba za bivalno skupnost v letošnjem letu adaptirana in vseljiva, bom s svojimi sodelavci v društvu lahko zelo zadovoljen, da smo postorili, kar smo si v več mandatih tudi zadali.

Od katere »službe« se boste težje poslovil, od redne službe, ko ste šli v pokoj, ali od funkcije predsednika društva?

Kot rad rečem, da so samo spremembe stalne, je tudi poslavljanje del tega. Tako kot odhod v pokoj, ko smo se razšli kot dobri sodelavci in prijatelji, želim, da se tudi v društvu razidemo kot dolgoletni sodelavci in prijatelji, ki se bomo še srečevali.

Ko bi lahko zavrtel čas nazaj, kaj bi kot predsednik društva Sožitje naredili drugače?

Ker se časa ne da vračati, tudi jaz ne bi bistveno spreminjal dosedanjega dela.

Kaj polagate na srce novemu predsedniku društva?

Pošteno delo in prizadevanje za spremembe na bolje.

Kje vas bomo sedaj lahko večkrat srečali?

Na planinskih poteh, izletih, pri fizičnem delu, z ribiško palico ob vodi, mogoče tudi kakšnem vodenju turistov po Škofji Loki in malo več bom doma.

Bi še kaj povedali za konec intervjuja?

Polona, lepa hvala, ker si se trudila in pripravila vprašanja za ta intervju.

Polona Milanez Kalan

Naša Jelka

Leta 1952 se je rodila deklica JELKA. Starši dolgo časa niso vedeli, kaj se dogaja z njo, vseeno pa ni bila taka kot ostalih sedem otrok, rojenih pred njo. Od zdravnikov v Škofji Loki oče ni veliko izvedel, pač pa so ga poslali na Pediatrično kliniko k primariju Avčinu. Zdravnik mu je razložil vse o njeni bolezni, da zanjo ni zdravljenja in da so on ter družina tisti, ki ji bodo pomagali živeti. Naučiti jo je bilo treba hoditi in jesti. Zdravnik je še priporočil, da naj Jelka dela vse tisto, kar dela tudi družina. Jelka se je največ naučila kot otrok.

Prišel pa je dan, ko staršev ni bilo več. Kaj pa sedaj? Nihče ni rekel nič, bili smo brez besed, mene pa je bolelo v dno duše, da bi Jelka ostala sama. Kakšni bodo njeni dnevi, kakšne bodo njene noči? Ne, v tej hiši ne more ostati sama. Brez pomisleka sem jo odpeljala na svoj dom, kjer sem imela moža in dva svoja otroka. Nekaj časa je vladal pri hiši molk, nato pa sem vprašala, če bi Jelka nekaj časa ostala pri nas. Bili so za to. Dali smo ji svojo sobo, jo opremili, dobila pa je tudi svojo televizijo, ker vsako popoldne gleda telenovele. Tega ji preprosto ne smeš vzeti. Dopoldne je z menoj v kuhinji, kjer opravlja gospodinjska dela. S psičko Ledo, ki jo ima zelo rada, gresta na sprehode. Srečna je, kadar kam gre, npr. na vikend seminar, piknik, vsako leto pa greva za en teden tudi na morje. Tudi pri nas imamo veliko obiskov, tako da se srečuje z mnogimi ljudmi in vsak najde besedo zanjo. Na vasi so jo lepo sprejeli. Rada hodi na obiske k sosedi Marici. V svoj rojstni kraj se redkokdaj vrne. Spominja se staršev in nekdanih sosedov, ki pa so že pomrli. In če jo

vprašamo, če bi šla v Lušo, odgovori, da tam nima kaj početi. Pri nas je zelo rada in z njo ni nobenih problemov. Smo kot ena družina in imamo jo radi.

Le kako takega človeka ne boš imel rad z vsem srcem.

Tilka Dolenc

Življenje s Sandro

Vsak mlad par si želi imeti otroka. Tako željo sva imela tudi midva z Mladenom. In po devetih mesecih se nama je želja uresničila. Bila sva vsa iz sebe, ker sva dobila hčerko Sandro.

A ta sreča je trajala le kratek čas. Rekli so nam, da je Sandra »prizadeta«, da bo zaostajala za drugimi otroci in vse kar še spada zraven. Podrl se nama je svet, posebej meni, ker nikoli prej nisem imela stikov s »prizadetimi otroci«. Potem se malo pomiriš, premisliš in si rečeš: »Saj je moj otrok.« Ker se je Sandra razvijala dokaj normalno, sem mislila, da so se zdravniki zmotili, vendar je Mladen na to gledal drugače. V šoli ga je zelo zanimala genetika, kot bi vedel, da bo nekoč imel opravka z njo.

Sandra je zelo hitro začela hoditi in govoriti. Bila je zelo dobrovoljna, dobrosrčna, zato smo na trenutke pozabili, da je sploh drugačna. Ko je bila stara 2 leti, so nama povedali, da ima zelo hudo srčno napako in da bo njena življenjska doba zelo kratka, da bo lahko več v bolnici kot doma in da lahko hitro umre. Ampak Sandra je imela tako voljo do življenja, da je enostavno hotela živeti in polno živeti. Vesela, zadovoljna, družabna, navihana, kakor je to znala samo Sandra. Ves svet je bil samo njen. To me je nekako dvigalo z dna, na katerega sem kdaj pa kdaj padla. In kadar sem bila slabe volje ali celo jokala, je bila Sandra zraven in me tolažila: »Mami, saj bo spet v redu, nič več te ne bo bolelo,« in je bilo takoj bolje.

Ko je bila stara 5 let, je bila prvič na regionalnem tekmovanju v Kranju. In Sandra s svojim

klobukom na stezi je bila kot nekakšna maskota celega tekmovanja. Celo v časopisu je bila. Seveda je bila naš ponos, naše veselje, da je naš otrok v časopisu in same lepe besede so bile zapisane. Potem so se začela vrstiti tekmovanja in Sandrini dosežki ter medalje (zlata, srebrna, bronasta). Bila je veselje vseh nas.

Ob vseh uspehih nekako pozabiš, da je tvoj otrok »prizadet«. Začneš celo uživati v vsem tem, se veseliti vsakega novega koraka naprej in nove zgodbe in prigode, kakršne je znala uprizoriti samo Sandra. Vsakega dogodka se je zelo veselila. Še posebej rojstvo obeh

bratcev, Timoteja in Benjamina. Zelo nas je bilo strah, kako bo Sandra reagirala na dojenčka. Ali bo »sitna«, ker bo hotela stvari narediti sama. Ampak je bila zelo ubogljiva in razumevajoča, tako da je strah hitro izginil. Zelo rada je imela brata. Tudi igrala in pazila ju je, posebej Timoteja. Imela sta eno posebno vez. Kar precej sta tekmovala med seboj, kdo bo kakšno stvar bolje naredil. To so bili trenutki veselja, smeha in zabave. Zelo rada je imela ljudi, ampak ne vseh. Točno je vedela, kdo je »hinavec« in kdo ni. In kdor se ji je malo nasmehnil, je bil njen. Nikoli nas ni bilo sram Sandre. Povsod smo šli skupaj. Marsikatero zgodbo ter dogodivščino, ki jo je naredila Sandra, bi lahko napisali in to nam je dajalo potrebno energijo.

Tekla so leta in Sandra je kar lepo živela s svojo boleznijo in mi tudi. Problemov z zdravjem ni imela. Izgibali smo se močni hrani, močnemu soncu in težkim naporom in to se je obrestovalo. Zdravje ji je služilo. Celih 10 let je bila zdrava, razen kakšnega prehlada na leto, kar je bilo več kot odlično za otroka s tako hibo. Ampak vprašanje je vedno viselo v zraku: **Koliko časa bo še tako? Kdaj se bodo začele težave? In nekega dne so se začele.**

Prav na pripravah za sveto birmo so jo začele boleti noge. Tudi malo vročine je imela. Ko smo jo odpeljali v bolnišnico, je zdravnica rekla, da je Sandrino stanje zelo resno, da ji vse počasi odpoveduje. Srčni napadi so se kar vrstili, tako da so nam predlagali operacijo. To je bil za nas zelo velik šok. Bolečina, ki smo jo doživljali, je bila nepopisna. Občutki so bili zelo mešani. Ne veš, ali se boš pravilno odločil ali ne. Kaj če se odločiš za operacijo in ta ne uspe? Kaj če se ne odločiš za operacijo, pa se bo

mučila v bolečinah? Kaj narediti, da bo prav? Enostavno ne veš. Operacija je nekako bila edini najboljši izhod, napovedi po operaciji pa kar dobre in odločili smo se. Operacija je bila napovedana za mesec maj. Ta čas je jedla zelo veliko zdravil in stanje je bilo precej boljše. Sandra je malo hodila in zelo uživala na oddelku. Sestre in zdravniki so jo imeli za svojo, tako da je ob našem obisku rekla, da noče domov. Ona je bila že kar doma v bolnici. Bila je nekakšna maskota oddelka. Kdor jo je spoznal, si jo je zapolnil in jo imel rad.

Prišel je dan operacije, ki ga je zelo težko čakala. Sama operacija je dobro uspela, ampak so se potem začele težave. Stanje se je začelo slabšati in 16. avgusta 2007 je Sandra umrla.

Takrat je nastopilo novo obdobje, na katerega se nismo mogli pripraviti. Nekakšen trans. Obdobje olajšanja, ker ne trpi več, žalosti, ker je ni več, očitka, ker misliš, da si premalo naredil zanjo in da bi lahko še več, in obdobje, ko je vse temno in žalostno, ko ti misel uhaja samo k izgubljeni osebi. Premišljuješ o tem, ali je kaj huda nate, ker morda nisi naredil tistega, kar bi ona hotela?

In ko se enkrat zbudiš iz tega transa, kar lahko traja nekaj mesecev (vsaj pri meni), preden lahko začneš normalizirati svoje življenje. Začneš misliti, da Sandra ne bi želela, da smo žalostni in da jokamo. Ona bi želela, da smo veseli in da se smejimo.

Zelo jo pogrešamo. Pogrešamo njeno spontanost in pravičnost, ki je pri zdravih otrocih ni toliko. Včasih mislimo, da se bo kar prikazala izza kakšnega vogala.

Preden končam, bi se radi zahvalili vsem članom društva Sožitje, ki so Sandro pospremili na njeni zadnji poti in vsem tistim, ki prižigajo sveče na njenem prezgodnjem grobu. Zahvaljujemo se uslužbencem in učencem šole Jela

Janežiča, ki so se tako množično poslovili od Sandre in še vedno v velikem številu prižigajo sveče na njenem grobu. Hvala vsem voznikom in voznicam, ki ste jo imeli tako radi. Hvala za vse izrečene besede tolažbe, ki ste nam jih izrekli v tistih hudih trenutkih. Hvala vsem.

Radana, Mladen, Timotej in Benjamin Čalić

**Vse do zadnjega se je borila,
da bi bolezen svojo prebrodila,
a pošle so ji moči,
in zaprla je svoje oči.
In čeprav spokojno spi,
z nami kakor prej živi.**

Ponosen sem na svojo sestro Stanko

Zelo sem ponosen na svojo sestro. Rekli boste, da je to čisto normalno. Res je, vendar je moja sestra Stanka nekaj posebnega. Je izredna glasbenica. Pesem, ki ji je všeč, je poslušala enkrat, dvakrat in že jo je poskušala zaigrati na klaviature. Vedno ji je uspelo. Mami pa se je nekoč odločila in je povabila gospo Ireno Rupnik, profesorico glasbe, da je prišla poslušat Stanko. Bila je izredno presenečena nad njenim posluhom, zato je bila nekaj časa njena učiteljica. Z veseljem jo je naučila glasbenih osnov. Stanka je igrala še z večjim veseljem.

Potem pa so se začeli njeni nastopi. Kako je bila vesela prvega aplavza, mami, ati in jaz pa smo žareli od ponosa. In tako sem ob njenih nastopih spoznaval veliko znanih in neznanih ljudi, s katerimi se še vedno srečujemo, poklepeta in se družimo.

Od vseh nastopov, in teh res ni bilo malo, se najraje spominjam nastopa z Oliverjem Dragojevičem. Bilo je 8. marca, ko smo praznovali dan žena in so mamu prosili, da bi Stanka zaigrala na koncertu Oliverja Dragojeviča eno ali dve njegovi pesmi. Najprej je zaigrala njegovo Skalinado. Ko pa je zaigrala še Oprosti mi pape, je na oder prišel Oliver in ob njeni spremljavi zapel. Pridružili so se še drugi glasbeniki in bil je tak koncert, ki ga ne morem pozabiti. Videl sem, da so gledalci imeli tudi solze v očeh.

Še nekaj bi rad povedal. Sedaj Stanko uči izredni glasbenik in učitelj glasbe, gospod Janez Triler. Navdušen je nad njenim igranjem, pri njenih nastopih pa tudi zelo rad pomaga.

Vidite, res sem lahko ponosen na sestro Stanko.

Janez Kuhar

Otroci s posebnimi potrebami in njihova vključitev v vrtec

Nekoč

Na posvetu o duševno manj razvitih osebah v Sloveniji, ki je bilo organizirano v Ljubljani 1969. leta, so bile podane strokovne in družbene spodbude po usposabljanju otrok s posebnimi potrebami že v predšolskem obdobju.

Na osnovi razvojnih ambulant in evidentiranja motenj so se začeli pojavljati v Sloveniji razvojni oddelki, ki so bili integrirani in so še vedno integrirani v vrtece. Prvi razvojni oddelek je bil ustanovljen v Mariboru že leta 1971. V Škofji Loki pa je razvojni oddelek začel delovati nekaj let kasneje. Običajno so otroci začeli obiskovati razvojni oddelek po dopolnjenem 3. letu starosti. Do 3. leta pa so bili otroci običajno doma ali pa so povsem spontano obiskovali tedaj imenovane jaslične oddelke, sedaj oddelke 1. starostnega obdobja. Sprejem otroka s posebnimi potrebami v takšen oddelek je bila največkrat dobra volja vzgojiteljice in vodstva vrtca. Tiha, totalna integracija je potekala tudi v ostalih oddelkih vrtca, saj so starši velikokrat zamolčali težave svojih otrok. Dodatne strokovne pomoči pa ti otroci niso bili deležni. Čeprav so se vzgojiteljice izredno trudile tudi tem otrokom ponuditi ustrezne vsebine, pa je bila včasih zagotovljena le prostorska – fizična integracija.

V redne oddelka vrtca pa so se vključevali vsakodnevno ali občasno pri nekaterih dejavnostih tudi otroci iz razvojnih oddelkov. Takšna oblika vključevanja otrok v redne oddelke je bila zelo uspešna, tako za otroke s posebnimi po-

trebami kot za njihove vrstnike. V takem primeru lahko govorimo o socialni integraciji, ker so se otroci s posebnimi potrebami vključevali v tiste aktivnosti, kjer so lahko aktivno sodelovali. Tudi takšna oblika integracije je bila odvisna od dobre volje nekaterih vzgojiteljic, njenih pozitivnih stališč do drugačnosti, večje občutljivosti do potreb drugih ljudi, strpnosti, tolerantnosti. Otroci z lažjo motnjo v duševnem razvoju so bili vključeni v redne skupine v vrtcu. Tudi ti otroci niso imeli dodatne strokovne pomoči.

Danes

Po Zakonu o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami otroke že v predšolskem obdobju usmerjamo v ustrezne programe. Otroke s posebnimi potrebami usmerjamo v:

1. program za predšolske otroke s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo ter
2. prilagojeni program za predšolske otroke (razvojni oddelek).

Večinoma se postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami začne na pobudo staršev, ki vložijo pisno zahtevo za uvedbo postopka usmerjanja pri Zavodu Republike Slovenije za šolstvo. Če starši ne vložijo zahteve za uvedbo postopka usmerjanja, lahko vrtec, če meni, da je usmeritev potrebna, pri Zavodu Republike Slovenije za šolstvo poda predlog za uvedbo postopka, katerega vroči tudi staršem.

Zavod Republike Slovenije za šolstvo izda od-

ločbo o usmeritvi v program vzgoje in izobraževanja na podlagi strokovnega mnenja, ki ga pripravi komisija za usmerjanje prve stopnje. **Odločba o usmeritvi zagotavlja otrokom s posebnimi potrebami pravico do vzgoje in izobraževanja po individualiziranem programu.**

Vrtec Škofja Loka izvaja oba programa.

Največjo skupino otrok s posebnimi potrebami v vrtcu predstavljajo otroci z motnjami v duševnem razvoju, zato se bom v nadaljevanju osredotočila na to skupino otrok.

Program za predšolske otroke s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo

V ta program se lahko vključijo otroci z lažjo motnjo v duševnem razvoju in izjemoma tudi otroci z zmerno motnjo v duševnem razvoju. Deležni so dodatne strokovne pomoči specialnega in rehabilitacijskega pedagoga/defektologa do 3 ure na teden. Pomoč se lahko izvaja v posebni skupini glede na vrsto in stopnjo primanjkljajev, ovir oziroma motenj v oddelku ali izven oddelka, lahko pa tudi individualno v oddelku ali izven oddelka.

Otrok ima posebej zanj prilagojeni program – individualizirani program (pripravi ga strokovna skupina – vsi, ki z otrokom delajo v vrtcu v sodelovanju z otrokovimi starši). V individualiziranem programu so opredeljeni cilji, načini dela, metode, posebni pripomočki, če so potrebni, prilagoditve časa, prostora in področij dejavnosti kurikula za vrtce.

Prilagojeni program za predšolske otroke

Vključijo se lahko otroci z zmerno motnjo v duševnem razvoju, otroci s težjo in težko motnjo v duševnem razvoju. Tudi v tem programu ima vsak otrok individualizirani program, ki je prilagojen otrokovim potrebam.

gojen otrokovim potrebam.

Vzgojno-izobraževalno delo v prilagojenem programu izvajajo specialni in rehabilitacijski pedagogi/defektologi in pomočniki vzgojiteljev. Strokovne osnove programov za otroke s posebnimi potrebami izhajajo iz najnovejših odkritij razvojne psihologije, defektologije, pedagogike, didaktike... Tako se v prilagojenem programu – razvojnem oddelku uporabljajo različni programi: Kurikulum za vrtce, Kurikulum za vrtce v prilagojenem programu za predšolske otroke, program zgodnje obravnave otrok z motnjami v razvoju (Macquarie University, Sydney), program funkcionalnega učenja, ...

Cilji prilagojenega programa:

- optimalni razvoj otrokove osebnosti glede na njegove zmožnosti,
- oblikovanje pogojev za izvajanje specialnih pedagoških dejavnosti,
- oblikovanje pogojev za izvajanje programa, ki omogoča odpravljanje oziroma korekcijo motnje,
- upoštevanje specifičnih posebnih potreb otroka,

- omogočanje otrokom s posebnimi potrebami druženje z drugimi otroki pri določenih dejavnostih in igri, ...

Zaradi velikih razlik v stopnji motnje v duševnem razvoju in razlik v individualnih značilnostih in potrebah otrok, so potrebne določene prilagoditve.

Prilagoditev prostora

Glede na posebne potrebe otroka z motnjami v duševnem razvoju je pomembna fleksibilnost pri oblikovanju prostora. Prostor mora biti pregrajen v manjše dele, kotičke, v katerih so sredstva, ki omogočajo razvoj za slehernega otroka. Ponudimo torej sredstva, ki so primerne za posamezno vrsto in stopnjo primanjkljajev, ovir oziroma motenj, ki so prisotne pri otrocih v oddelku. Materiali morajo biti dostopni otrokom. Za otroke s posebnimi potrebami je pomembna stalnost kotičkov, ker mu dajejo občutek varnosti. Prostor mora biti oblikovan tudi tako, da lahko ob dejavnostih, ki istočasno potekajo v oddelku, sočasno poteka tudi individualno delo.

Časovne prilagoditve

Otroci s posebnimi potrebami potrebujejo več časa pri vseh aktivnostih, dejavnostih za osvajanje različnih spretnosti in v samem procesu učenja. Pri sporazumevanju, razumevanju sporočil, navodil, je potrebno dati otrokom dovolj časa, da se odzovejo. Potrebujejo veliko ponovitev dejavnosti in vsebin, da si jih zapomnijo. Zadovoljiti se moramo z majhnimi koraki in vsakodnevno, sistematično ponavljati, ponavljati, ... Otrok s posebnimi potrebami mora imeti možnost, da vse, kar že zmore, opravi sam. Zato je potrebno predvideti dovolj časa pri vseh

dejavnostih v zvezi s skrbjo za samega sebe (opravljanje fizioloških potreb, umivanje, oblačenje, obuvanje, hranjenje).

Prilagoditve izvajanja ciljev in primerov dejavnosti kurikula za vrtce

Pri načrtovanju vzgojno-izobraževalnega dela z otroki s posebnimi potrebami se upoštevajo vsa vzgojna področja, ki jih opredeljuje kurikulum za vrtce: gibanje, jezik, matematika, umetnost, družba, narava. Cilji in primeri dejavnosti pa se smiselno uporabljajo in so prilagojeni glede na posebne potrebe otrok, glede na vrsto in stopnjo primanjkljaja, ovire oziroma motnje.

Razvojni vrtec gledan, skozi očala otroka

V naši skupini nas je malo, vendar imata Sonja in Daša z nami veliko dela, ker imamo posebne potrebe. (Oh ti odrasli! Ali nimajo tudi oni posebnih potreb?)

Sem najstarejši v skupini. V vrtec sem prišel že zelo zgodaj. Pri dveh letih. Pravijo, da je to dobro. Zgodnja obravnava naj bi bila ključnega pomena za naš razvoj, za nadaljnje šolanje ali usposabljanje za življenje. To drži. Res, veliko

sem se že naučil v vrtcu.

Grizenje je bilo zame zelo naporno. Danes sem samostojen pri hranjenju. No ja, pri juhi potrebujem še nekaj pomoči. Pozno sem shodil. Bil sem zelo hipoton (tako pravi moj nefrofizioterapevt). Sedaj hodim na sprehode, izlete z drugimi otroki iz vrtca. Tudi s starši veliko hodim na izlete in v hribe.

Hoja je res nekaj imenitnega, lahko tekaš naokoli, lahko »pobegneš« odraslim, greš v gozd, na hrib, lahko se igraš z drugimi otroki. Da danes vse to znam, sem moral veliko »telovaditi«. Tudi jahanje je nekaj prispevalo k moji gibljivosti. Hipoterapija izboljšuje ravnotežje, koordinacijo, uravnava mišični tonus, povečuje gibljivost medeničnega dela ter s tem na gibčnost kolkov, ... (tako pravijo strokovnjaki). Res sem srečen, kadar gremo z našo skupino jahat. Konji so mi zelo všeč in uživam v jahanju. Užaljen sem, če ne jaham prvi.

Rad se tudi igram na igrišču vrtca z drugimi otroki, še zlasti v peskovniku. Včasih tudi nagajam. Mečem pesek. Tudi ob prihodu in odhodu iz vrtca sem med drugimi otroki. Pravijo, da sem v integraciji ali da prehajam med programi (po novem). Integracija zelo pozitivno vpliva na vse otroke. Otroci s posebnimi potrebami se učimo socialnih veščin, posnemamo igro svojih vrstnikov brez motnje v razvoju, ostali otroci pa spoznavajo, da so si ljudje med seboj različni, učijo se strpnosti, tolerantnosti, sodelovanja, pomoči, ...

Imamo tudi skupne prireditve: dedka Mraza, lutkovne predstave, kostanjev piknik, koncerte, skupaj rajamo, pojemo, ... To mi je zelo všeč – sploh glasba. Ure in ure bi poslušal pesmice. Ampak Sonja pravi, da moram delati tudi še kaj drugega. Tako se učim brati, izgovarjati glasove, učim se izštevanke, deklamacije, šteti,

...Tudi to se učim zelo rad. Berem že nekaj besed, prepoznavam velike in male črke abecede, štejem konkretne predmete do 5 in še več. Poimenujem tudi barve in oblike ... Vse to sem se naučil s stalnim ponavljanjem, ponavljanjem - ampak to rad počnem. Šivanje, nizanje, sestavljanje različnih sestavljanek – tega pa ne počnem rad. Ker pa moram izboljšati svojo fino motoriko, moram delati tudi stvari, ki mi niso všeč (tako pravi Sonja – ona že ve). Tudi pri skrbi za samega sebe (slačenje, oblačenje, osvajanje higienskih navad), še nisem čisto samostojen. Z vztrajnostjo, z vsakodnevnim ponavljanjem mi bo uspelo tudi to. Vsak mesec nas obišče zdravnica in nefrofizioterapevt. Včasih pridejo na obisk tudi moji prijatelji, ki so sedaj že v šoli.

Dvakrat na leto v vrtec povabimo tudi naše starše, bratce in sestrice. Lansko leto je bilo zelo zabavno. Izdelali smo lutke – naši starši pa so potem z njimi zaigrali pravljico Pod medvedovim dežnikom. Bili so imenitni. Letos bomo v vrtec povabili tudi dedke in babice. Pripovedovali nam bodo pravljice. Tudi mi jim bomo pokazali, kaj smo se naučili v vrtcu. Komaj čakam ta dan.

V vrtec hodim rad. Vedno se kaj dogaja in vsak dan se naučim kaj novega.

Dobro, da imamo razvojni vrtec.

Sonja Ferenc, prof. defektologije

Otroci - moji učitelji

Kot pomočnica vzgojiteljice sem zaposlena v vrtcu Škofja Loka že 8 let. Ker sem začutila, da bi lahko mnogo dala in se tudi mnogo naučila od otrok s posebnimi potrebami, sem zaprosila za delovno mesto pomočnice vzgojiteljice v razvojnem oddelku in z novim šolskim letom tistega leta začela delati v njem. Takrat sta bili v skupini dve deklici in en deček.

V oddelku sva bili obe z vzgojiteljico novinki, otroci pa so ga obiskovali že nekaj časa, zato sem vsa vznemirjena pričakovala prvi delovni dan. Bilo me je tudi malo strah. A povsem brez potrebe. Z vzgojiteljico sva bili sprejeti, kot da smo skupaj že od vsega začetka.

In tako se je začelo moje učenje. Spoznala sem, da so ti otroci, kljub svojim primanjkljajem in oviram, sposobni mnogo stvari narediti tudi sami. Vse njihove naloge bi lahko naredila namesto njih, a s tem ne bi pridobili niti otroci niti jaz. Potrebovali so mojo potrpežljivost, vztrajnost in pohvalo za vse drobne stvari, ki so jih s trudom sami naredili.

Otroci so me tudi naučili, da ne smemo nikoli hiteti. Vedno si moramo vzeti čas zanje. Za vsakega posebej in toliko časa, kolikor si želi sam in še več.

Veliko pozitivne energije je potrebno vlagati v odnos in delo, a vedno znova ugotavljam, kako z zaupanjem vanje otroci postanejo tudi bolj samostojni. Najlepše pa je, ko jih za samostojno delo in uspeh pohvalim. V njihovih očeh takrat zasvetita veselje in ponos, ki nam vsem polepšata dan.

V vseh teh letih so me ti otroci naučili marsičesa in mi dali pravo bogastvo. Postajam bolj potrpežljiva in vztrajna tudi v svojem življenju, naučili so me dajati in sprejemati drobna darila prijateljstva in ljubezni, predvsem pa so me naučili spoštovanja do samosvojesti in drugačnosti.

Letos so v oddelku trije dečki. Vsak od njih je osebnost zase. S svojimi zahtevami in dajanji. In vsak dan se vedno znova veselim novih srečanj z njimi - mojimi učitelji. **Daša Dolinar**

Zapisali so

Uroš Bernik: Debeli rtič

Bili smo na Debelem rtiču. Tilen, Mičo, Marija, Jelka, Martina, Klemen, Marta, Uroš, Tanja, Dejan. Dobro smo spali. Rad igram košarko. Zadel sem trojko. Prišli smo pozno domov. Šli smo v Piran, Koper, Izolo. Jedli smo sladoled. Peljali smo se z ladjo in plavali. Zanimali so me čolni. Šli smo čez Črni Kal. Bral sem časopis. Šli smo na kosilo.

Kristina Košenina: V kombiju

Jaz se peljem s kombijem iz Medvod do Škofje Loke. Šofer me pride iskat ob šestih zjutraj. Vsak mesec se vozniki zamenjajo. Vsak mesec je zelo dober. Najbolj se veselim drugega novega šoferja. Zmeraj pomagam voznikom, da jih ne bi preveč »zmatrali«. Zelo rada pomagam vsem. Vračamo se ob 14.45, doma sem pa ob treh. Zelo sem vesela, da sem pri Sožitju in da imajo dobre in prijazne voznike in voznice.

Nataša Likar: Obiskali smo VDC

V sredo smo šli v VDC. Jure, Jaka, Anže in Dejan so šli prvič. Izdelovali so rože, papir in voščilnice. Mi smo si ogledali, kaj delajo. Videli smo bivšo sošolko Polono. Delala je novoletne okraske iz gline. Težko že čakam na prakso. Bila sem že lansko leto. Delali smo krožnike. Z nami je šla tudi študentka Tatjana.

Nataša Likar:

Izdelovanje recikliranega papirja

V četrtek smo imeli tehniški dan. Izdelovali smo papir. Z učiteljico Vido smo narezali papir na trakove. Papir smo dali v vodo, da se je

zmehčal. Dali smo tudi mehčalec, da je bil še bolj mehak. Učiteljica Nika nam je pokazala, kako se dela papir. Dali smo ga v multipraktik, dodali smo vodo in ga zmleli. Z mrežico smo morali zajeti kašo. To kašo smo stresli v veliko vedro. Prekrili smo ga s krpo in na hitro obrnili na časopisni papir. Odvečno vodo smo popivnali z gobico. Vsak je naredil svoj papir. Dali smo ga sprešati v prešo.

Petra Marenk: Laško

Imeli smo vikend seminar. V petek smo šli z avtobusom v toplice. V toplicah smo šli po ključ in v sobe. Vse obleke smo dali v omaro. Ponoči sem gledala televizijo. V soboto je šla mami na sestanek. Mi smo šli na sprehod okoli mesta in na sladoled. Plačala je Polona Kalan. Popoldne smo šli na bazen in v garderobi smo oblekli belo haljo. Jaz in mami sva dobili okoli zapestja pašček.

Jaka Jenko: Igre v Rimu

Bil sem na evropskih igrah v Rimu v plavanju na 25 metrov. Plaval sem do konca bazena. Plaval sem v redu. V hotelu smo spakirali, potem smo šli na sprehod. Malo smo hodili po mestu Rim. Šli smo do bazena. Bil sem drugi. Dobil sem srebrno medaljo. Eni otroci so zmagali, eni izgubili. Brigita, Mirko in Ljubo so učitelji. Naučili so nas korake. Skočil sem na glavo v vodo. Lepo sem plaval, da je bil Stojan zelo vesel in ponosen. Na kosilo smo šli drugam. V šotoru smo jedli kosilo.

Primož Štibelj: Zakaj rad hodim v VDC?

V VDC rad hodim zato, ker hodimo na plavanje in na izlete. Na plavanje rad hodim, ker hodi naša skupina. Imamo se zelo lepo. Veliko plavamo in se tunkamo pod vodo. Ko smo v vodi, si podajamo žoge. Včasih se špricamo. Ko pridemo iz vode, se stuširamo. Potem se brišemo po telesu in po glavi in si posušimo lase. Ko pridem ven iz bazena, grem domov. Potem imam kosilo.

Irena Lukančič: V delavnici

Na računalniku sem sestavljala sliko. Za gospodinjski krožek sem napisala recept. Ugibala sem, kam pašejo živali. V delavnici delam kable, kuham, rada pojem v zborčku in vadim igrico. Vozim sobno kolo.

Klavdija Kržišnik: Gospodinjski krožek

Včasih kuhamo. Pekli smo pecivo. Rezala sem fižol in čebulo. Mešala sem v loncu, da se ni prismojilo. Domov sem nesla recept in bova skuhali z mami.

Tomaž Demšar: Selili smo se!!!

Težko smo dočakali preselitev z gradu v nove prostore bivše šole centra slepih in slabovidnih. Pomagal sem seliti. Nosili smo mize, računalnik, pa še druge stvari. Selili smo se 3 tedne. Delavnice smo pospravljali veliko dni, skladišče pa sva z Andrejo pospravila pred kratkim. Na dnevu odprtih vrat smo pokazali nove prostore.

Polona Peternel: Glasbeni gostje

Všeč mi je, kadar pridejo k nam glasbeni gostje. Prišli so že Nuša Derenda, Helena Blagne, Vili Resnik, Juhu banda, Foksi Teens in Werner. Lepo mi je bilo, ko je nastopila Simona Weiss in Rok'n band.

Dušan Štiglic: Nogomet

Ob ponedeljkih gremo v telovadnico. Po obveznem ogrevanju igramo nogomet. Največkrat sem vratar, kadar pa igram, grem proti голу kakor tank in zabijem gol.

Branka Musić: Izdelki iz gline

Najbolj mi je všeč z glino delati krožnike, kapucinarje, babičine krožnike, olivne posodice, agate, drevesa, ... Pripravim krpo za glino. Najprej jo pregnetem, povaljam na debelino kalupa z vzorcem, lahko natisnem vzorec s štampiljko, ..., potem pripravljeno glino dam v krožnik. Nekaj dni se suši, nato damo izdelek v peč. Po peki jih glaziramo. Vesela sem, ker delam sama izdelke. V VDC-ju mi je najbolj všeč hoditi na računalniški, gospodinjski krožek in na jogo.

Vida Mohorič: Pokrovčki in mape

V VDC natikam pokrovčke na sveče. Sestavljam mape. To rada delam v novih prostorih. Tukaj ni stopnic, je svetlo in novo. Vesela sem, da je Barbara tu.

Simona Tratnik: Računalništvo

Najraje imam računalništvo. Igram igrice. 1, 2, 3

je moja najljubša. Magda vsem pomaga vklopiti računalnik. Računalništvo imamo v OŠ Jela Janežiča. Se zelo zabavamo. Na računalništvo nas hodi 6. Vsak dela na svojem računalniku.

Barbara Oblak: Joga

Hodim na jogo. Vsak četrtek gremo v telovadnico. Z nami gre Andreja. Najprej se uležemo na blazine. Začnemo dihati po jogijsko. Nato delamo vaje. Počutim se dobro.

Polona Peternel: Blegoš

Jeseni smo bili na Blegošu. Jure in Dušan sta nas peljala s kombijem visoko pod Blegoš mimo kočice na Kalu. Hodila sem težko, zato so mi pomagali. Na vrhu smo gledali hribe. Bilo je jasno vreme. Z druge strani so prišli tržiški in kranjski varovanci. Skupaj smo šli do kočice. Malicali smo. Potem smo odšli do kombijev. Bila se zadovoljna, ker sem se lepo imela.

Katja Blatnik: Mišo

Pri Dušanu smo gledali in slikali srnjačka Mišota. Hranili smo ribice. Jedli smo pecivo in pili kavo.

Stanka Kuhar: Letovanje

Septembra smo šli na letovanje. Zbrali smo se pred VDC skupaj s starši. Počakali smo na avtobus. Pripeljal je iz Kranja. Pomahali smo staršem in že smo odhiteli proti morju. Prispeli smo v Novi Vinodolski. V sobi sem bila skupaj z Barbaro in Vido. Z ladjo smo se peljali v Crikvenico. Šli smo skozi mestni park. Videli smo mesto. Potem smo šli še na kavico s smetano. Izlet z ladjo mi je bil zelo všeč. Vsak dan smo hodili na plažo. Veliko smo se sončili in kopali v morju in bazenu. Vsi smo dobili obesek z ribo iz gline. Zvečer smo plesali v dvorani ali

pa smo šli v mesto. Z Jelko sva kupili obesek z mucko.

Mitja Zajc: Športne igre

Zbrali smo se na športnem igrišču pri osnovni šoli. Tekmovali smo iz vseh enot. Metali smo žogico, tekli na 60 in 200 metrov in skakali v daljino. Potem smo imeli še nekaj družabnih iger. Vsi smo dobili lepe medalje. Nato pa smo vsi skupaj odšli na pico v picerijo Oliva.

Kristina Hafner: Pismo pevcu Brendiju

Spoštovani gospod Brendi!

Moje ime je Kristina in sem vaša oboževalka. Bila sem na vašem koncertu v VDC Kranj, kjer ste me zelo navdušili. Z vami sem plesala na odru. Lepo vas prosim za vašo sliko »Brendi ustavi se« in »Kraj in sluga«.

Hvala lepa in lep pozdrav,

Kristina

Gospod Brendi je bil tako prijazen in je sliko zares poslal.

Barbara Oblak: Zimovanje na Pokljuki

V sobi sem spala skupaj s Sandro. V skupini nas je imela Barbara. Veliko smo se sankali in smejali. Tekmovala sem v teku na smučeh. Pisali smo kartice domov. Zvečer smo se igrali človek ne jezi se. Na sprehodih sva se kepala z Juretom. Veliko je zapadlo snega. V novoza-padlem snegu sem delala angelčke. Dobili smo diplome. Gledali smo filme Petelinji zajtrk, Erazem in potepuh in Cvetje v jeseni. Igrali smo enko in črnega petra. Na Pokljuki mi je bilo všeč, drugo leto bom spet šla. Jure nas je slikal. S Sandro sva se veliko smejali.

Ob glasbi se zbirajo dobri ljudje

Ob glasbi se zbirajo dobri ljudje, zato mi veliko pomeni. Družabni, veseli, preprosti, iskreni, temperamentni, pošteni, zanimivi, odkriti in tisti, ki s petjem in z glasbo bogatijo življenje ter ustvarjajo v svojem svetu. Med mnogimi, ki se poznamo in imajo te lastnosti, je tudi Stanka Kuhar, s katero sodelujeva že nekaj let in sva zaradi glasbe našla tudi pravo prijateljstvo.

Pred leti so me iz VDC Škofja Loka prijazno povprašali o nakupu klaviatur, učenju nanje ter kako bi svojim varovancem pomagali spoznati svet glasbe. Skupaj smo se odločili za individualno delo, na vrsto pa so prišli vsi, ki so to želeli. Stanka se je tega že prej učila in je izmed vseh najbolj izstopala. Ker je igrala melodije, ki so bile vseč tudi ostalim, so nanje kar zaplesali. Ima zelo dober posluh in občutek za glasbo. Ob učenju novih skladb se poslužujeva not ali pa pesem kar zapojem, saj ima v spominu veliko glasbe, ki si jo zapomni ob poslušanju. Tako se je pred leti zgodilo ob učenju skladbe iz znane TV-nadaljevanke Mistralo-va hči. Stanka se je spomnila, da jo je že enkrat slišala na radiu Kranj in jo po spominu dokaj točno zaigrala. Čeprav sva imela note, jih ni gledala. Spomnim se, da sem si rekel: »Saj to ni res!«. Do takrat namreč tega še ni igrala. Še nekajkrat sem bil presenečen, kako pozorno zna poslušati. Zna transponirati melodijo v akorde, ki so zanjo lažji. Čeprav je skladba v drugi tonaliteti, začutim, da je tako bolje.

Tako so z dobro voljo prišli tudi nastopi, zabave, otvoritve razstav in Stanka je bila deležna prijetnih aplavzov in pohval. Tako njeni starši

kot tudi sam pa sem bil najbolj ponosen na koncertu Oliverja Dragojevića, ko sta skupaj zapela in zaigrala skladbo *Oprosti mi pape* ter ob okroglem jubileju VDC Škofja Loka, kjer sva na slavnostni prireditvi skupaj nastopala. Obakrat je požela navdušen aplavz.

V zadnjem času vadiva na Sv. Tomažu, kjer je Stanka doma. Na prijetni domačiji vedno diši po dobrotah in domačem kruhu, ki ga speče njena mama Mira, ata Stane pa ponosno postavi na mizo še vino iz njihovega vinograda.

Moja glasbena pot se nadaljuje pri Slovenskem oktetu, kjer prepevam že dvanajsto leto. S pesmijo smo prerajžali domovino in dobršen del sveta, letos se obetata turneji v Berlin in Argentino. Izhajam iz Železnikov v Selški dolini. Lanskega septembra so tudi nas prizadele poplave. Mnogim, ki so nam v tistih dneh stali ob strani, smo zelo hvaležni, med njimi tudi družini Kuhar.

Ker je Stanka ravno praznovala 40. rojstni dan, ji ob tej priložnosti čestitam in želim še veliko prijetnih uric ob glasbi. »Ob glasbi se zbirajo dobri ljudje!«

Janez Triler

Jana Tavčar: Pet rožic

Pet rožic rdečih,
v vazi stoji,
pet rožic rdečih,
na miti dehti.

O rožice moje,
cvetijo lepo,
da je še meni
v duši lepo.

O rožice moje,
pa trnje imajo,
vsakemu pač,
se tipat ne dajo.

Trnje pa bode
in močno boli,
zato vsak jih raje
pri miru pusti.

Jana Tavčar: Metuljček

Povej mi ti metuljček,
kam te neso krila.
Od cveta do cveta,
metuljček vedno leta.

Na cvetu pa poskusi,
če je kaj medu,
vsak ga rad okusi,
medek brez prahu.

Nato pa se ustavi
in me lepo pozdravi
in reče, pridem spet,
ko zmanjkal mi bo med.

Priznanja ob 40-letnici ustanovitve društva

Izvršni odbor društva Sožitja je na svoji 24. seji 12. 3. 2008 sklenil podeliti priznanja posameznikom in nekaterim ustanovam za svoje prispevke v tem 40-letnem obdobju, in sicer:

Še živečim ustanovnim članom društva (društvo je bilo ustanovljeno 6. 6. 1968):

Julijana Bernik

Ludvik Bernik

Marinka Mislej

Alojz Rajgelj

Nada Rebolj

Vlado Rozman

Marija Štefe

Ciril Jelovšek, Marica Peternelj in Janez Kos, žal že pokojni ustanovni člani

Našim varovancem, ki so prvi sodelovali pri vseh nadaljnjih aktivnostih v društvu:

Andrejka Krajnik

Ida Miklavčič

Branko Mislej

Jana Tavčar

Strokovni sodelavci in prijatelji društva, ki že dolga leta sodelujejo z društvom in so nam vedno pripravljeni priskočiti na pomoč:

Juša Berce

Vladuška Cimperman

Jože Dolenc

Ivica Matko

Jurij Svoljšak

Člani društva, ki že vsa leta vestno in pridno delujejo v društvu in so zaradi svoje skromnosti večkrat prezrti, a bi brez njih marsikatero delo v društvu zastalo:

Tatjana Bastarda

Janja Bogataj

Štefka Ambrožič

Pajo Cakiči

Stanka Kuhar

Jakob Lukančič

Roman Mesec

Rafko Rakovec

Ustanove in društva, ki nam vedno stojijo ob strani:

GD Stara Loka

Zveza Sožitje Ljubljana

Novi organi društva za mandat 2008-2012

Medobčinsko društvo SOŽITJE Škofja Loka je imelo 27. marca 2008 volilni občni zbor.

Ob prisotnosti Tomaža Jereba, direktorja Zveze Sožitje Slovenije, smo pregledali rezultate preteklega leta ter zastavili prihodnje štiriletno mandatno obdobje.

Ob številnih poročilih delovnih odborov smo ugotovili, da je bilo poslovanje društva uspešno. Največja želja društva in staršev je, da bi se v letošnjem letu adaptirala bivša šola za slepe in bi se vselila vanjo bivalna skupnost za 24 oseb in dnevni oddelek za starejše osebe nad 21 let s težjo in težko motnjo v duševnem razvoju.

Sprejeli smo plan dela in finančni plan za leto 2008.

Za prihodnji mandat 2008-2012 smo izvolili tudi nove organe društva.

Predsednik:

MARKO MOHORIC, Škofja Loka

Izvršni odbor:

KATJA ČADEŽ, Škofja Loka

MARKO GRGIĆ, Škofja Loka

BARBARA TUŠEK, Zminec

GORAZD JUSTIN, Žiri

SONJA FERENC, Vrtec Škofja Loka

ANDREJA VRŠIČ, VDC, enota Škofja Loka

MIJA TOMŠIČ, Zdravstveni dom Škofja Loka

ANDREJA BOGATAJ, Center za socialno delo

POLONA MILANEZ KALAN, Sožitje Škofja Loka

VINKO GARTNER, Rudno

ŠPELA JENKO, Medvode

ANKA DI BATISTA, Reteče

BOŠTJAN BERNIK, Sv. Barbara

URŠA BASTARDA, OŠ Jela Janežiča

Nadzorni odbor:

RAFKO RAKOVEC, Dolenja vas

IZIDOR ROZMAN, Hotovlje

IVANKA ČARMAN, Reteče

Disciplinska komisija:

TATJANA BASTARDA, Bitnje

MIRA PRIMOŽIČ, Škofja Loka

MOMIR GLAMOČANIN, Mlaka pri Kranju

Čestitamo vsem izvoljenim in jim želimo uspešno delo v prihodnjem mandatu.

Sponzorji v letu 2007

Občina Škofja Loka
Občina Gorenja vas – Poljane
Občina Železniki
Občina Žiri
Občina Medvode
Alojz Benedičič
OŠ Jela Janežiča
Anica Štiglic
Tončka Miklavčič
Marko Maravič
Neva Kalan
Pavel Peklaj
SOŽITJE Zgornje Savinjske doline
VASCO
PROFIL, Dušan Jerala s.p.
Avtoservis Paulus
Društvo Polet Sveti Duh
PGD Stara Loka
Mesarija Štajnbirt
Štrio Jemc
Stimacom Škofja Loka
Petrol Škofja Loka
TALON
Marko Mohorič
Marija Božič
Jože Dolenc